

Agripol

Polityka rolna i zrównoważony rozwój w kształceniu zawodowym

Leibniz
Universität
Hannover

Institut für
Didaktik der Demokratie

Projekt współfinansowany w
ramach programu Unii Europejskiej
„Erasmus+”

Wsparcie Komisji Europejskiej dla powstania tej publikacji nie oznacza poparcia dla jej treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie ponosi odpowiedzialności za jakiekolwiek wykorzystanie informacji w niej zawartych.

Nadruk

Niniejsza praca wraz ze wszystkimi jej częściami jest chroniona prawem autorskim. Jakiegokolwiek korzystanie z utworów poza granicami prawa autorskiego bez zgody jest niedopuszczalne i karalne. Dotyczy to w szczególności powielania, tłumaczenia, mikrofilmowania oraz przechowywania i przetwarzania w systemach elektronicznych.

Propozycje i listy prosimy przysyłać na adres:

Leibniz Universität Hannover
Institut für Didaktik der Demokratie
Callinstraße 20
30167 Hannover
Deutschland
john.ashamu@idd.uni-hannover.de
www.agripol-education.eu

Odpowiedzialny za treść:

Leibniz Universität Hannover, Deutschland
Institut für Didaktik der Demokratie

1. wydanie 2022 r.

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-
Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe.

Zawartość

05 Przedmowa

06 Badania nad zachowaniami żywieniowymi młodych ludzi w Europie

09 Zrównoważone odżywianie

16 Historia wspólnej polityki rolnej (WPR)

20 WPR i zrównoważony rozwój

27 Zainteresowane strony w ramach WPR

32 Możliwości działania w tym kontekście tematycznym

35 Uwagi

37 Źródła

Przedmowa

Niniejsza broszura została stworzona przez konsorcjum partnerów z Niemiec, Bułgarii, Austrii i Polski w ramach projektu AGRIPOL: AGRICULTURAL POLICY AND SUSTAINABILITY IN VOCATIONAL EDUCATION-- w ramach współfinansowanego programu Erasmus+ Unii Europejskiej. Treść jest przygotowana tak, aby stanowić źródło odniesienia dla nauczycieli szkół zawodowych, edukatorów, instruktorów i trenerów, a także zapewnić szerszy kontekst dotyczący powiązania między spożyciem żywności, jej wpływem na środowisko a Wspólną Polityką Rolną UE (WPR). Materiały zawarte w niniejszym dokumencie oferują nauczycielom/instruktorom praktyczną pulę informacji, w której omawiane są takie tematy, jak zrównoważony rozwój, historia WPR, dwa filary WPR, główne zainteresowane strony WPR oraz zrównoważone odżywianie. Ten materiał źródłowy jest bezpłatny i można go włączyć do planów lekcji i zajęć w klasie.

Badania nad zachowaniami żywieniowymi młodych ludzi w Europie

Jak pokazano na początku filmu, młodzi ludzie w badanych krajach wykazują zróżnicowane nawyki żywieniowe. Większość z nich spożywa produkty pochodzenia zwierzęcego, owoce i warzywa, a także żywność przetworzoną. W celu umieszczenia tych badań w szerszym kontekście, w następnym rozdziale wykorzystano różne badania ilościowe dotyczące sposobu odżywiania się nastolatków w Europie.

Badanie żywienia młodzieży jest dziedziną, która zyskała na znaczeniu dopiero w ostatnich latach. Wraz z rozwojem ruchów ekologicznych, kwestie takie jak spożycie mięsa i wpływ różnych praktyk żywieniowych na klimat stają się coraz częściej przedmiotem badań naukowych. Ponadto, jako przyszli decydenci, młodzi ludzie zajmują centralną pozycję w rozwoju społecznym. W celu ustanowienia zrównoważonego żywienia, ważne jest, aby uzyskać wgląd w ich postawy i zachowania oraz zaangażować ich w proces projektowania koncepcji przyszłości.

Ogólnie rzecz biorąc, diety w Europie Zachodniej od dawna charakteryzują się wysokim spożyciem produktów zwierzęcych i żywności przetworzonej oraz niskim spożyciem żywności roślinnej. W ostatnim czasie w większości krajów UE obserwuje się powolny spadek spożycia wieprzowiny i wołowiny, podczas gdy w przypadku drobiu spożycie to wciąż rośnie (por. James i in. 1988; Friends of the Earth Europe 2015: 68). Jednak zachowania żywieniowe młodych Europejczyków nieco odbiegają od tych trendów.

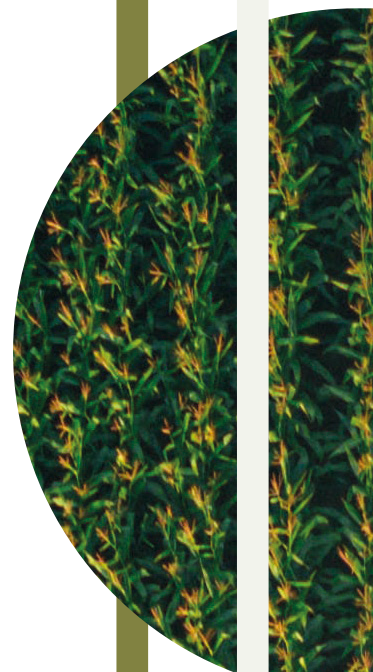
Reprezentatywne badania przeprowadzone w pięciu krajach europejskich wyraźnie pokazują, że młodzi Europejczycy są zainteresowani tematem odżywiania i posiadają odpowiednią wiedzę na ten temat, dostrzegając powiązania między swoimi wyborami żywieniowymi a środowiskiem. Wyniki badań wskazują na wyraźne preferowanie przez młodych ludzi żywności pełnoziarnistej i roślinnej oraz niechęć do żywności przetworzonej.

Obecny stan systemu żywnościowego i przemysłu mięsnego jest opisywany jako główny czynnik kryzysu klimatycznego (Eit Food 2021: 3).

Ponadto wyniki badań z Austrii i Niemiec wskazują na wysoką przypisywaną wartość i aprobatę dla towarów wyprodukowanych ekologicznie. Ekologiczne owoce i warzywa stanowią grupę produktów, która jest najczęściej wybierana w porównaniu z konwencjonalnymi alternatywami (Haftenberger i in. 2020: 23f.). Znamienne jest również to, że ponad połowa ankietowanych dzieci i młodzieży stwierdziła, że jest dobrze poinformowana o przepisach, z którymi musi być zgodne rolnictwo ekologiczne (Steinwider/Starz 2018: 34f.).

Badania sugerują również zwrot w kierunku diety wegetariańskiej i wegańskiej wśród młodego pokolenia: w ankiecie internetowej przeprowadzonej w Niemczech, 10,4 procent respondentów stosowało dietę wegetariańską, a 2,3 procent odpowiedziało, że jest weganami. Jest to ponad dwa razy więcej osób stosujących diety bezmięsne niż w całej populacji, co prowadzi do wniosku, że roślinne, przyjazne dla klimatu diety są bardziej popularne wśród młodzieży niż wśród dorosłych. Ponadto około 25 procent młodych Niemców zalicza się do fleksitarian, których dieta, zazwyczaj bezmięsna, uwzględnia od czasu do czasu mięso lub ryby. Osoby te przyczyniają się również do mniejszego spożycia mięsa. Rzadko jedzą mięso, chcieliby też wiedzieć, skąd ono pochodzi. 44 procent fleksitarian deklaruje nawet, że w przyszłości chce ograniczyć spożycie mięsa. „Mniej, ale lepszego mięsa” wydaje się być tutaj wyraźną preferencją (por. Friends of the Earth Europe 2015: 68f.).

Jako jedno z głównych wyzwań, przed którymi stoi obecnie nasz świat, świadomość zmian klimatycznych wydaje się być decydującym czynnikiem jeśli chodzi o wybór diety (por. Jürkenbeck i in. 2021: 6). Troska o środowisko

i dobrostan zwierząt to postawy polityczne, które silnie wiążą się z ograniczeniem spożycia mięsa. Przykładem może być liczba osób, które stosują dietę bezmięsną i należą do ruchu na rzecz ochrony klimatu. Wśród wegan 75%, a wśród wegetarian - 50% uważa się za aktywistów ekologicznych. Jednak jeśli chodzi o wszystkożerców, tylko 15 proc. uważa się za proekologicznych (Friends of the Earth Europe 2015: 68). Dlatego interesujące będzie nie tylko to, w jakim stopniu młodzi aktywiści klimatyczni angażują się w politykę żywnościową, ale także to, jak te ruchy wpływają na rozwój diety roślinnej.

Młodzi ludzie wskazali kilka problemów: zdrowa żywność jest droższa, trudniej dostępna, gdy jesteśmy w biegu, oraz często brakuje informacji o lepszych alternatywach żywieniowych (por. Eit Food 2021: 2). Można zaobserwować tendencję do jedzenia przekąsek, czyli spożywania większej części posiłków w biegu zamiast spożywania w większości formalnych posiłków (por. Lucas 1993; Gatenby 1997). W związku z tym młodzi ludzie w Europie zauważają potrzebę przyjaznych dla środowiska opakowań na żywność oraz zdrowych opcji w swoich stołówkach w szkole, na uczelni i uniwersytecie.

W celu zaspokojenia tych potrzeb, młodzi ludzie w Europie domagają się od władz politycznych prowadzenia polityki promującej zdrowe i zrównoważone odżywianie. Na pytanie, kto ich zdaniem powinien być odpowiedzialny za zapewnienie, że nasza żywność jest zdrowa, czterech na dziesięciu młodych ludzi odpowiada „UE”, podczas gdy jedna trzecia z nich uważa, że odpowiedzialność ponoszą odpowiednio konsumenci, rolnicy i producenci żywności oraz rządy krajowe (por. Eit Food 2021: 5). Proponowane inicjatywy obejmują zniżki lub dotacje na zdrową żywność, która jest powszechnie uważana za droższą od niezdrowej, obowiązkową edukację żywieniową w krajowych programach nauczania, a także tworzenie środowisk, które sprawiają, że zrównoważone wybory żywnościowe są domyślną opcją.

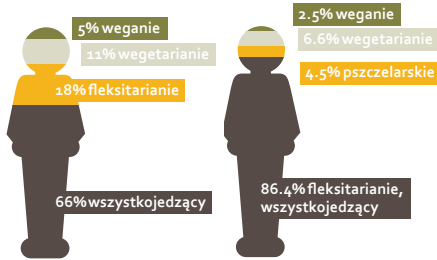
Wreszcie, Antonelli (2021: 9) stwierdza, że nowa europejska polityka rolna powinna koncentrować się na wspieraniu lepszego zarządzania różnorodnością biologiczną i ekosystemami, opracowywaniu nowych narzędzi na rzecz bardziej zrównoważonych systemów zarządzania żywnością oraz włączaniu i angażowaniu młodych ludzi we wszystkie te procesy. Młodzież w Europie odkryła korzyści płynące ze zrównoważonej, zdrowej diety i jest gotowa przyjąć aktywną rolę w społeczeństwie oraz przyczynić się do ochrony zasobów ekologicznych poprzez swoje zachowania żywieniowe.

JEDZENIE WEDŁUG POKOLENIA Z

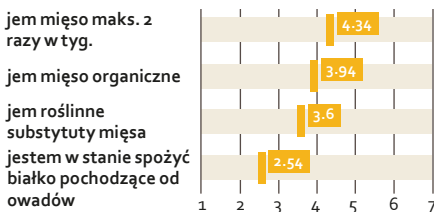
Konsumpcja żywności przez młodzież i młodych dorosłych w trzech krajach uprzemysłowionych. 2016-2019

Wielka Brytania: praktyki żywieniowe 2.000 kupujących w supermarketach w wieku od 16 do 24 lat w procentach

Kanada: praktyki żywieniowe 2.566 osób w wieku od 16 do 30 lat w 5 dużych miastach, w procentach

Grecja: preferencje 252 studentów uniwersytetów, którzy mieszkają z dala od swoich rodzin, w wieku od 18 do 23 lat, na skali od 1 = nie do 7 = tak

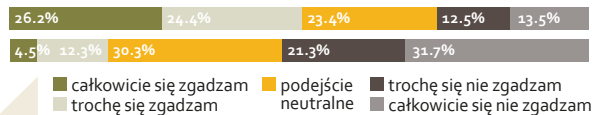

Źródło: Friends of the Earth Europe 2021: 68

MŁODZI, WOLNI I KRYTYCZNI

Sondaż wśród młodzieży w wieku od 15 do 29 lat w Niemczech na temat protestów klimatycznych, diety i hodowli zwierząt

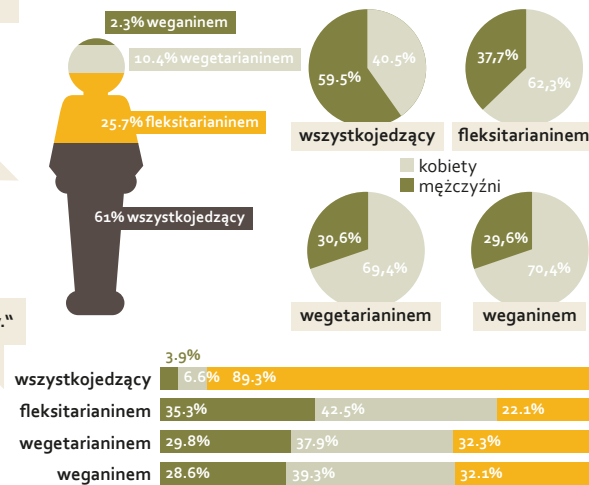
„Fridays for Future to ważny ruch.”

„Jestem jego częścią.”

„Jestem...”

„Stosuję ten typ diety.”

Differences due to rounding

Źródło: Friends of the Earth Europe 2021: 69

CZEGO POKOLENIE Z OCZEKUJE OD SDROWEGO SYSTEMU ŻYWIENIOWEGO

Sledzenie nawyków żywieniowych:

52%

młodych ludzi zna się na zdrowych nawykach żywieniowych i śledzi to, co spożywa.

Informacje o zdrowiu psychicznym:

82%

młodych kobiet chciało otrzymać porady na temat powiązań między jedzeniem a zdrowiem psychicznym.

Łatwiejszy dostęp:

67%

młodych ludzi stwierdziło, że dostęp do zdrowego jedzenia i przystępność ceny były kluczowymi barierami.

Większa transparentność:

78%

młodych ludzi domaga się transparentności i wsparcia ze strony producentów żywności i rządów.

Być aktywnym i zaangażowanym:

64%

młodych ludzi pragnie zawodowo zajmować się innowacjami i udoskonaleniami w zakresie żywienia.

Wskazówki w mediach społecznościowych:

67%

młodych ludzi nie ma wsparcia i nie otrzymuje potrzebnych porad dotyczących zdrowego odżywiania się.

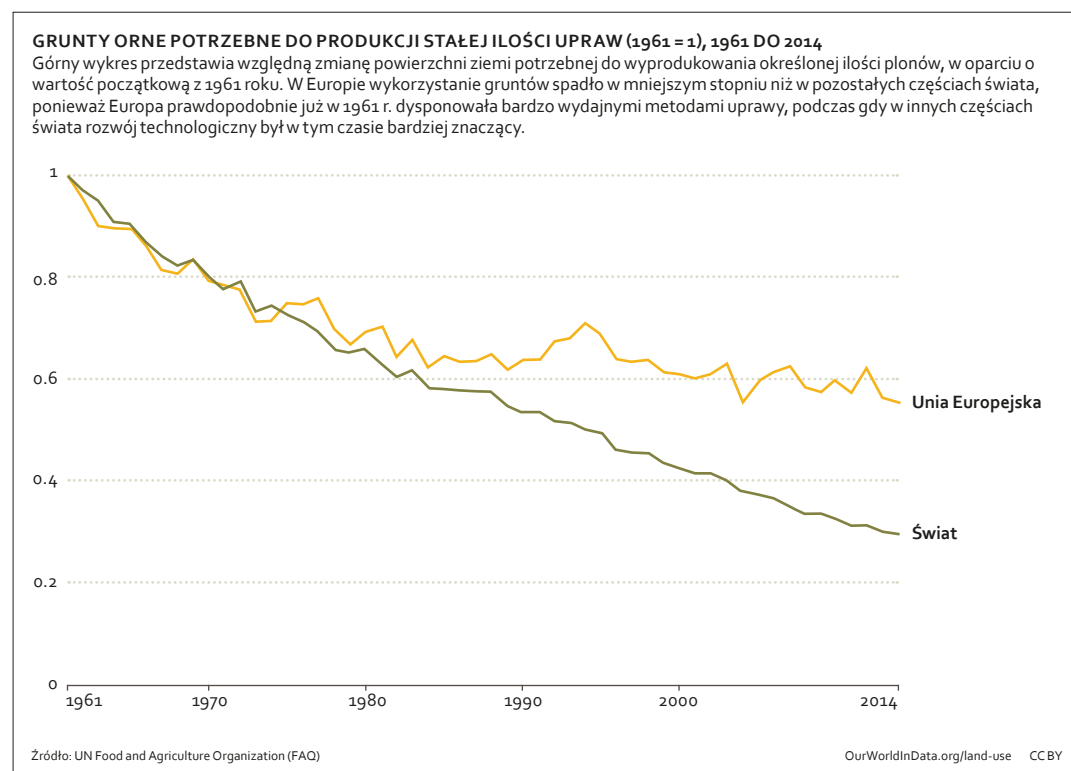
Źródło: Eit Food Report 2021: 7

Zrównoważone odżywianie

Odżywianie musi spełniać wiele wymagań: musi być zdrowe, smaczne i wystarczająco odżywcze, co oznacza, że wszystkie składniki, których potrzebuje organizm człowieka, są dostępne. Ponadto konieczne jest zapewnienie, by produkcja, przetwarzanie, dystrybucja i konsumpcja żywności były zrównoważone i nieszkodliwe dla naszego środowiska, a także produkowane w ludzkich i uczciwych warunkach dla rolników i pracowników.

Wzrost liczby ludności na świecie zmusza nas do produkowania coraz większej ilości żywności bogatej w białko, wysokowęglowodanowej i wysokoenergetycznej. Aby zagwarantować bezpieczeństwo żywnościowe, musimy oprzeć się na rolnictwie intensywnym.

Ilość gruntów ornych potrzebnych do wyprodukowania ustalonej ilości plonów zmniejsza się od lat 60. ubiegłego wieku w związku z postępem technologii rolniczych i nowoczesną uprawą nasion. Dziś na całym świecie potrzebujemy średnio tylko 30% ziemi, która była potrzebna w 1961 roku. W UE zapotrzebowanie to spadło do 56% (Ritchie i Roser, 2013).

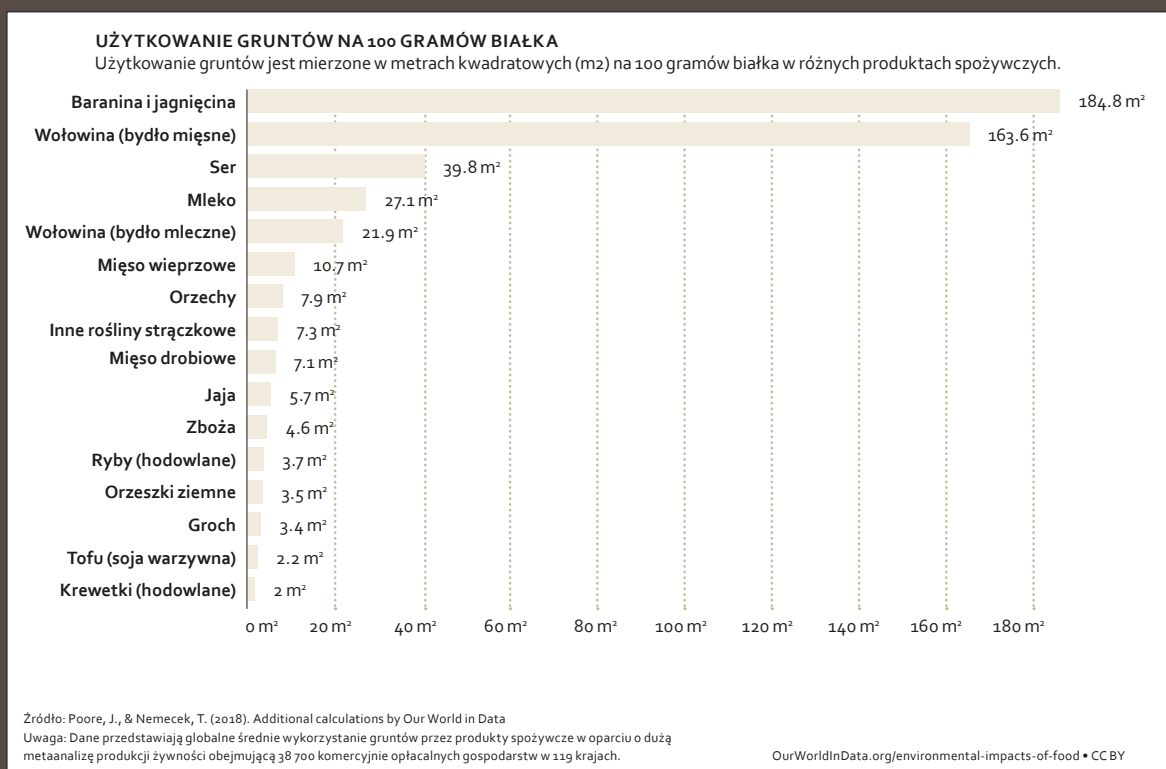

Górny wykres przedstawia względną zmianę powierzchni ziemi potrzebnej do wyprodukowania określonej ilości plonów, w oparciu o wartość początkową z 1961 roku. W Europie wykorzystanie gruntów spadło w mniejszym stopniu niż w pozostałych częściach świata, ponieważ Europa prawdopodobnie już w 1961 r. dysponowała bardzo wydajnymi metodami uprawy, podczas gdy w innych częściach świata rozwój technologiczny był w tym czasie bardziej znaczący.

consume
less,
share
better.

Użytkowanie gruntów

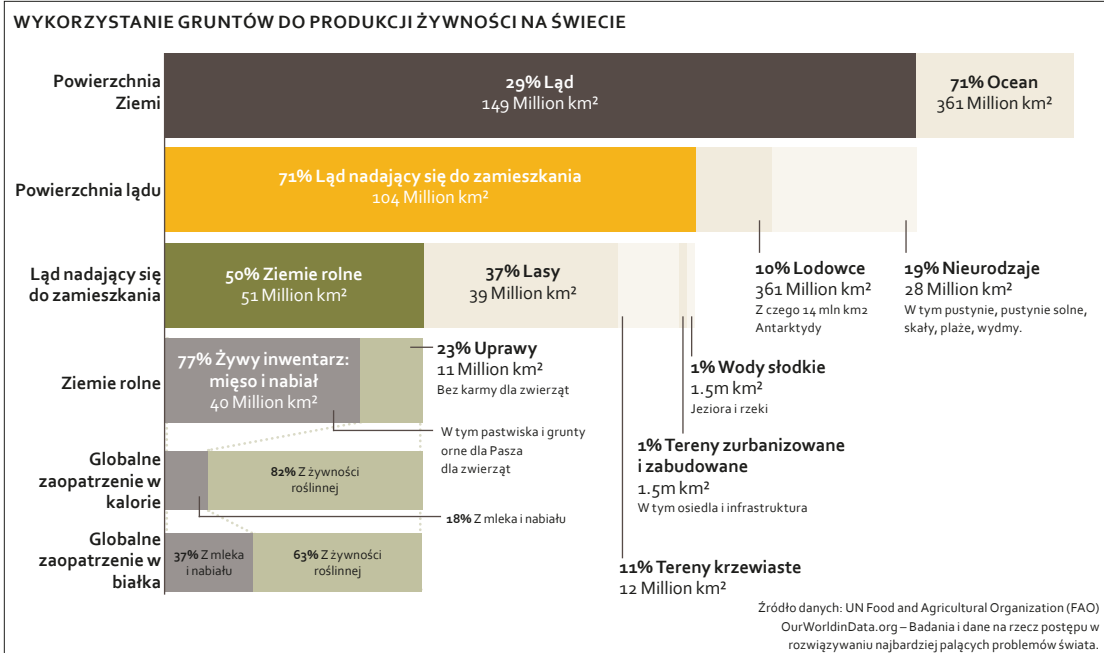
Niemniej, istnieją znaczne różnice w wykorzystaniu gruntów dla różnych rodzajów diety. Podczas gdy do wyprodukowania 100 gramów białka pochodzącego z wołowiny potrzeba 163,6 m² gruntów ornych, gdybyśmy zamiast tego spożywali zboża, potrzebowalibyśmy tylko 4,6 m² (Poore & Nemecek, 2018).

Rośliny uprawiane są nie tylko jako żywność, ale służą również jako pasza dla zwierząt, które w takiej czy innej formie również dostarczają pożywienia, czy to w postaci mięsa, jaj, mleka, czy tym podobnych. Zmiany klimatyczne zmuszają również społeczeństwo do rezygnacji z nośników energii opartych na węglu, takich jak ropa naftowa, gaz czy węgiel, w celu zmniejszenia emisji CO₂ do atmosfery. Jedną z alternatyw jest wytwarzanie energii za pomocą biogazu, gdzie rośliny są uprawiane i przetwarzane w celu wytworzenia z nich energii. Zwiększa to presję na decyzje dotyczące sposobu wykorzystania żyznej gleby: czy uprawiane rośliny mają być wykorzystywane do produkcji żywności, energii czy paszy?

Tylko 29% powierzchni Ziemi stanowią lądy, 71% pokrywają oceany. Mniej niż trzy czwarte lądu nadaje się do zamieszkania, z czego z kolei połowa jest wykorzystywana w rolnictwie.

77% powierzchni rolnej jest wykorzystywane do hodowli zwierząt, tj. do produkcji mięsa i produktów mlecznych, podczas gdy 23% zajmują wszelkiego rodzaju uprawy. W skali globalnej tylko 18% dostarczanych kalorii pochodzi z produktów pochodzenia zwierzęcego, podczas gdy 82% z żywności pochodzenia roślinnego. Udział w podaży białka wynosi 37% w przypadku mięsa i produktów mlecznych oraz 63% w przypadku roślin.

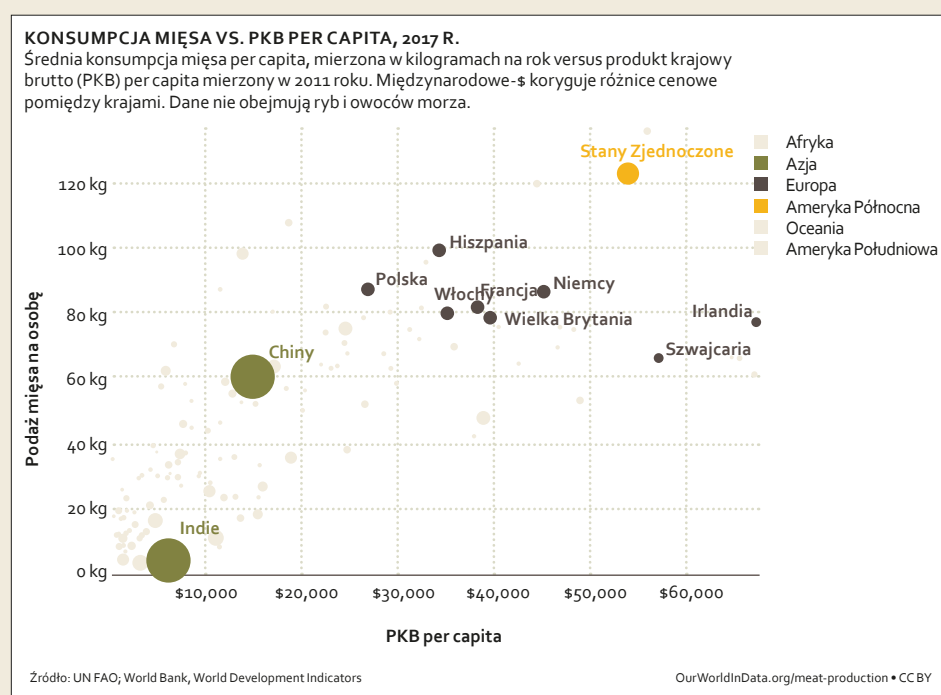

Toczy się nieustanny konflikt pomiędzy zwolennikami wykorzystywania ziemi do uprawy pasz i żywności w celu wyżywienia ludności z jednej strony, a zwolennikami ochrony zasobów – zwłaszcza wody i żyznej gleby – dla następnych pokoleń z drugiej strony, a także zwolennikami ograniczania globalnego ocieplenia będącego skutkiem emisji gazów cieplarnianych, zwłaszcza CO₂. Jeśli chcemy zapewnić wystarczające zasoby, aby zapewnić zróżnicowaną, pożywną i zdrową dietę dla wszystkich na całym świecie, jasne jest, że będziemy musieli dostosować nasze diety, aby zmniejszyć ich wpływ na wykorzystanie gruntów.

Spożycie mięsa

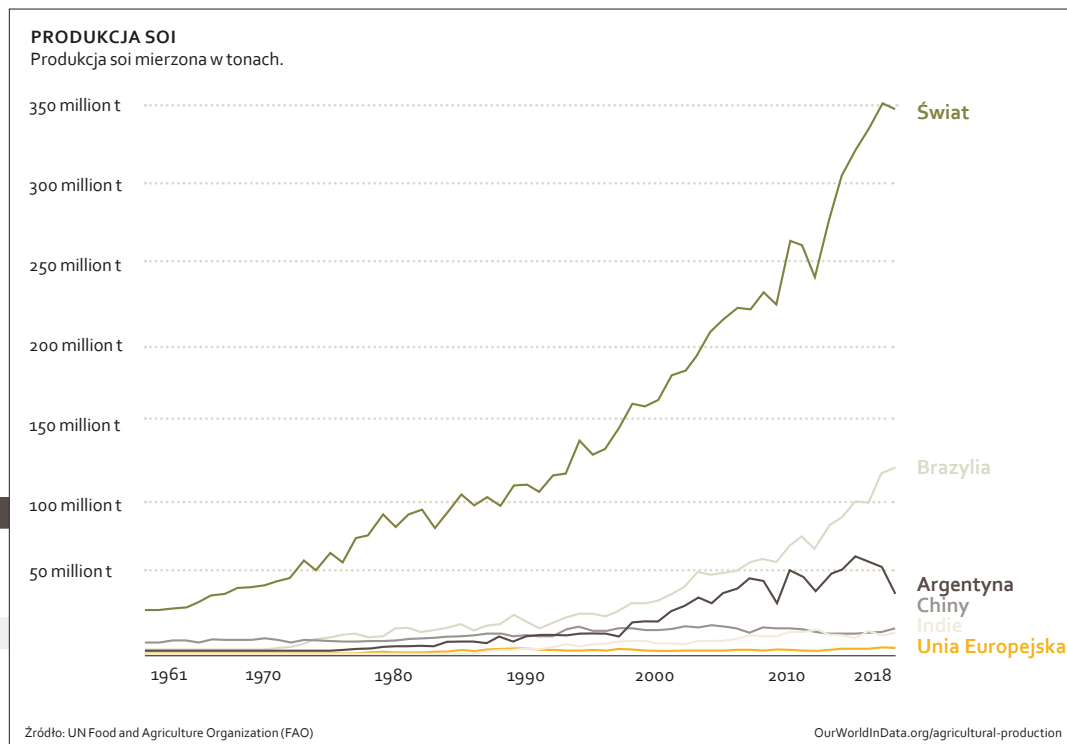
W ciągu ostatnich 20 lat światowe spożycie mięsa wzrosło o 58%, osiągając w 2018 roku 360 mln ton rocznie. Jednym z czynników było zwiększenie się liczby ludności, które odpowiada za 54% tego wzrostu. Pozostałą część stanowił jednak wzrost konsumpcji per capita. Kraje rozwijające się były odpowiedzialne za około 85% wzrostu globalnej konsumpcji mięsa (Whitnall & Pitts, 2020).

Na poniższym wykresie widać silny związek między spożyciem mięsa na głowę mieszkańca a produktem krajowym brutto (PKB) danego kraju. Dowodzi to, że kraje bardziej rozwinięte spożywają więcej mięsa. W rezultacie połączenie wzrostu liczby ludności i silnego wzrostu gospodarczego na całym świecie doprowadzi do zwiększenia konsumpcji mięsa.

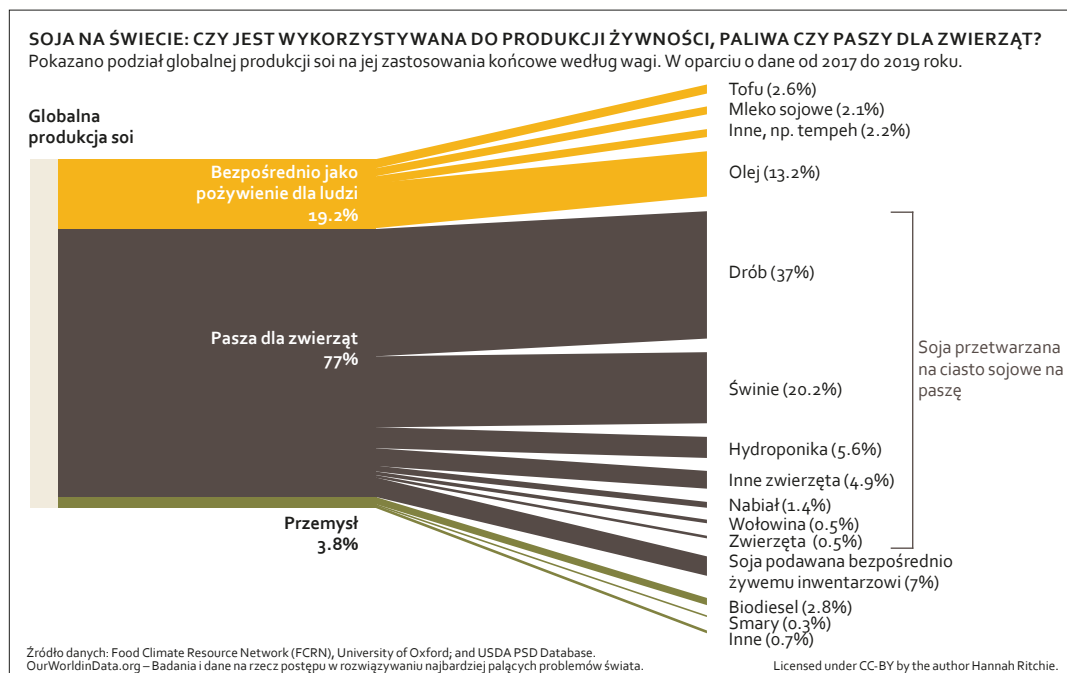

Rola soi

W ciągu ostatnich 50 lat światowa produkcja soi znacznie się zwiększyła. Obecnie światowa produkcja jest ponad trzynastokrotnie wyższa niż na początku lat sześćdziesiątych. Od 2000 r. produkcja wzrosła ponad dwukrotnie. Ponad trzy czwarte (77%) światowej produkcji soi przeznacza się na paszę dla zwierząt gospodarskich produkujących mięso i nabiał. Większość pozostałej części jest wykorzystywana jako olej roślinny lub biopaliwa, a także do zastosowań przemysłowych. Tylko 7% soi jest wykorzystywane bezpośrednio do produkcji produktów spożywczych dla ludzi, takich jak tofu, mleko sojowe, fasola edamame i tempeh (Ritchie i Roser, 2021).

Soja jest często promowana jako roślinny substytut mięsa i produktów mlecznych (np. tofu i mleko sojowe). Przyniosło to jej negatywną reputację, ponieważ mówi się, że jej popularyzacja prowadzi do wylesiania. Badania sugerują, że zdecydowanie największym czynnikiem powodującym wylesianie w brazylijskiej Amazonii jest wypalanie buszu mające na celu powiększenie pastwisk do produkcji wołowiny, chociaż soja prawdopodobnie odgrywa pewną rolę w utracie lasów (Ritchie i Roser, 2021).

Faza	Zadanie	Forma społeczna	Potrzebne materiały/ dostawy	Opcjonalnie: dalsze informacje
Rozgrzewka	Przedyskutujcie w grupie: Co rozumiecie poprzez dobre odżywianie? Weźcie pod uwagę następujące aspekty: zdrowie, zrównoważony rozwój, ochrona środowiska, dobrostan zwierząt. Wybierzcie prelegenta i przedstawcie wyniki swojej klasie.	Praca w małych grupach	Papier/ ołówek	Zrównoważona dieta Co to jest zdrowa i zrównoważona dieta? Wykład EAT Lancet - Johan Rockström & Walter Willett https://youtu.be/mnlaBhD-124 (dla nauczyciela, poziom wysoki) https://youtu.be/Plc42oUolk (dla studentów – przegląd) Informacje o Badaniu i raport podsumowujący: https://eatforum.org/eat-lancet-commission/ https://eatforum.org/eat-lancet-commission/eat-lancet-commission-summary-report/ Raport Financial Times na temat Badania EAT Lancet: https://youtu.be/JY-vjePmK_c
Otwarcie	Przedyskutuj wkład różnych grup (zadanie powyżej): gdzie są sprzeczności? Czy potrafisz znaleźć zależności? Nauczyciel/wybrany uczeń/uczniowie rysują diagram sieciowy.	Plenarna	Tablica/ tablica korkowa	Dieta, która pomaga walczyć ze zmianami klimatu (University of California) https://youtu.be/nUnJQWO4YJY Program Środowiskowy ONZ: Dlaczego musimy zmienić nasz system żywnościowy? https://youtu.be/VcL3BQeteCc ONZ – Zmiany klimatyczne: Jak Twoja dieta wpływa na środowisko? https://youtu.be/7Rufgoy9R2U Projekt Food Aware: Marnowanie żywności – animowany film edukacyjny z napisami w języku angielskim i niemieckim https://youtu.be/EwS2Xc2IT_o Łatwy do zrozumienia film animowany
Część główna	Poszukiwania w Internecie (w grupach, w parach lub indywidualnie) dotyczące następujących tematów: • Ile ziemi potrzeba do produkcji mięsa lub upraw? • Ile i jakie mięso i rośliny są konsumowane przez ludzi w różnych częściach świata? • Jak rozwinęła się ta konsumpcja? • Co rozumiemy pod pojęciem „surowce odnawialne” (Nawaros)? W czym tkwi problem? • Do czego wykorzystywana jest soja i gdzie się ją uprawia? Stwórz plakat informacyjny na wystawę/pokaz dotyczący żywienia. Nie zapomnij podać źródła informacji.	Praca indywidualna, praca w parach lub praca w grupach. Podziel pytania lub niech każda grupa odpowie na wszystkie pytania		Użytkowanie gruntów Journey 2050: Użytkowanie gruntów (Nutrien jest komercyjnym producentem nawozów) https://youtu.be/IRMu7NtScdhU Helmholtz-Zentrum für Umweltforschung Leipzig UFZ. Konflikty związane z użytkowaniem gruntów – Konflikty dotyczące ograniczonych zasobów gruntów https://youtu.be/FWUwA3Ar4vE Helmholtz-Zentrum für Umweltforschung Leipzig UFZ. Zrównoważone zarządzanie gruntami – Wnioski i ustalenia z globalnego programu badawczego https://youtu.be/8RdTnkEcbFs
Faza ogólna/ Zadanie domowe	Przeprowadź wywiady z różnymi osobami (np. z rodziną, przyjaciółmi, kolegami) na ten temat: Co to jest dobre odżywianie? Co jest dla Ciebie ważne i dlaczego? - Zadawaj różne pytania! Prezentacja: Film/Artykuł prasowy	Grupa/para/ samodzielnie	Smartfon do filmowania lub nagrywania papier/ołówek	
Faza pogłębiająca/ Zadanie domowe	Zbadaj i narysuj mapę myśli na ten temat: • Wykorzystanie gruntów do produkcji żywności • Soja • Zalety/wady paliwa z surowców odnawialnych	Indywidualnie	Papier/ ołówek	
Zamknięcie	Rozwiąż quiz: https://www.universityofcalifornia.edu/news/quiz-do-you-know-how-your-diet-affects-planet	Indywidualnie	YouTube/ Komputer	! Uwaga: obejrzyj wcześniej film: Dieta, która pomaga walczyć ze zmianami klimatu (University of California) https://youtu.be/nUnJQWO4YJY

Historia wspólnej polityki rolnej (WPR)

Wspólna polityka rolna (WPR), wprowadzona w życie w 1962 r., jest wieloletnią polityką rolną UE, stworzoną z myślą o współpracy między europejskimi rolnikami i obywatelami. Przesłanką do wdrożenia WPR było wyeliminowanie ograniczeń w swobodnym przepływie produktów rolnych pomiędzy krajami członkowskimi, spowodowanych istniejącymi krajowymi mechanizmami interwencyjnymi, które były niezgodne z gwarancjami wspólnego rynku, zwłaszcza że wspólna polityka była realizowana w celu zapewnienia dostępności i przystępności cenowej żywności dla mieszkańców Europy oraz zagwarantowania odpowiedniego poziomu życia jej rolników. Wejście w życie WPR stanowiło zatem kontynuację głównych celów wspólnotowej polityki rolnej, zapisanych już w art. 39 Traktatu Rzymskiego (znanego dziś jako Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – TFUE). Traktat Rzymski, który w następstwie II wojny światowej powołał do życia Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG), a tym samym wspólny rynek, przewidywał zatem wspólne działania państw członkowskich zmierzające do osiągnięcia następujących celów poprzez wspólną politykę (zgodnie z art. 39 Traktatu z 1957 r., który wszedł w życie w 1958 r.):

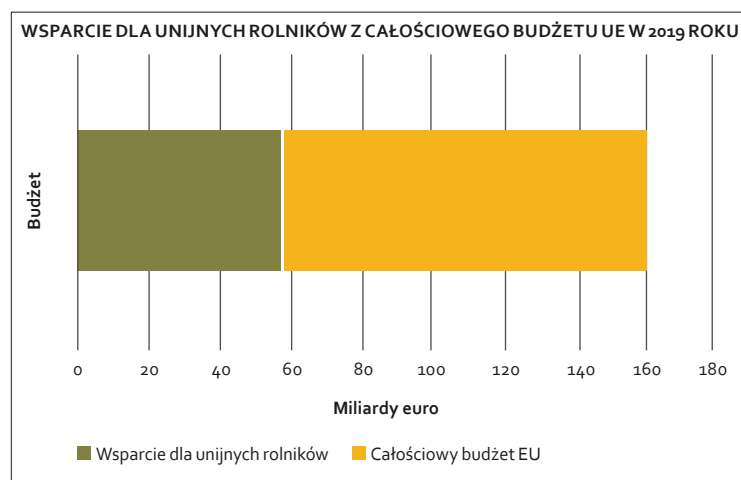
- zwiększenie produkcji rolnej poprzez postęp technologiczny
- zapewnienie stabilności rynku
- zapewnienie stałego zaopatrzenia w bezpieczne produkty rolne

- zagwarantowanie konsumentom przystępnych cen produktów spożywczych
- upewnienie się, że rolnicy są w stanie zarobić na godziwe życie

Ponadto, WPR zachęca rolników do dbania o zasoby naturalne i bioróżnorodność. Budżet na WPR wynosił w 2019 r. około 57 mld euro. Pieniądze te są wykorzystywane na wsparcie dochodów, działania rynkowe i rozwój obszarów wiejskich.

Reforma WPR i dwa filary

Pod koniec lat 70. WPR osiągnęła główny cel zapisany w Traktacie, jakim jest zapewnienie stałych dostaw produktów rolnych. Nie obyło się to jednak bez niezamierzonego mankamentu. Ze względu na funkcjonujący mechanizm interwencyjnego wspierania cen, jak również nieograniczoną gwarancję zakupu wszystkich niesprzedanych produktów rolnych przez państwa członkowskie EWG, doprowadziło to w konsekwencji do problemu nadprodukcji. Rolnicy nadprodukowali, podaż była nadmierna (o czym świadczą np. osławione góry masła i jeziora mleka), a wzrost konsumpcji był wolniejszy niż produkcji. Spowodowało to nasilenie wezwań do reformy WPR, a kilka prób reformy w latach 80. okazało się nieskutecznych. Jednakże reforma WPR odniosła pierwszy znaczący sukces wraz z istotną reformą MacSharry'ego (MSR) w 1992 r., kierowaną przez Raya MacSharry'ego (ówczesnego komisarza UE ds. rolnictwa). Zasadniczym elementem

Budżet dla rolników w budżecie UE na 2019 r.

https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en

reformy MacSharry'ego było obniżenie cen gwarantowanych na dwa główne towary, wołowinę i zboże. Celem było przy tym obniżenie kosztów budżetowych poprzez ograniczenie nadwyżek produkcyjnych, ochronę handlu i dotacje eksportowe. Ponadto wprowadzono system płatności bezpośrednich dla rolników, aby zrekompensować te redukcje.

Reforma MacSharry'ego wprowadziła również uzupełniające mechanizmy kontroli podaży, na przykład poprzez dalsze zmniejszenie kwot mlecznych. „Kwoty mleczne” były środkiem przyjętym po raz pierwszy w 1984 r. w celu przeciwdziałania istniejącemu problemowi nadmiernej podaży w późnych latach 70. i wczesnych latach 80. w wyniku nadprodukcji. Rolnicy nie mogli produkować więcej niż ustalony kontyngent. Każdy rolnik, który wyprodukował więcej niż było to dozwolone, musiał zapłacić podatek. Od czasu reformy MacSharry'ego z 1992 r. WPR została poddana kilku reformom, takim jak reformy Agendy 2000.

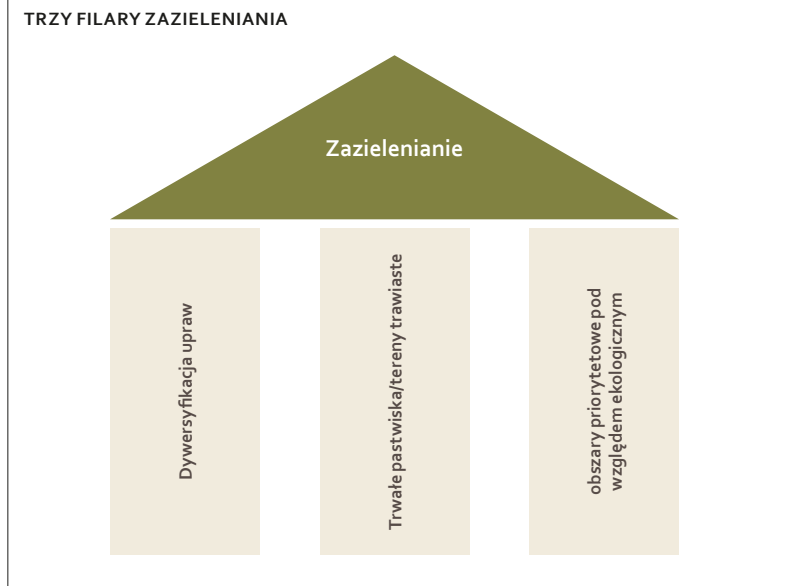
ROZWÓJ WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ						
produktywność						
konkurencyjność						
zrównoważony rozwój ekologiczny						
zatrudnienie						
		Reforma MacSharry'ego	„Agenda 2000”	„rezolucje luksemburskie”	kontrola stanu WPR	
wczesne lata	lata kryzysu	1992	1999	2003	2008	Reforma WPR 2013/14
1960's	1970's-1980's	1990's	pierwsza połowa lat '00	druga połowa lat '00	koniec lat '00	do roku 2014
bezpieczeństwo żywnościowe	nadprodukcja eksplozja wydatków	Redukcja nadwyżek środowisko	pogłębianie procesu reform	zorientowanie na rynek	wzmocnienie reformy z 2003 r.	zazielenianie
zwiększenie produktywności	napięcie międzynarodowe	stabilizacja dochodów	konkurencyjność	aspekty konsumenckie	nowe wyzwania	orientacja na cele
stabilizacja rynku	środki strukturalne	stabilizacja budżetu	rozwój obszarów wiejskich	rozwój obszarów wiejskich	zarządzanie ryzykiem	redystrybucja
wsparcie zarobków				środowisko		koniec ograniczeń produkcyjnych
				uproszczenie		łańcuch wartości
				kompatybilność ze Światową Organizacją Handlu		badania i innowacje

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Weingarten (2018); European Commission (2009)

Reforma Agendy 2000 jest szczególnie istotna, ponieważ Rada Europejska (RE) przedstawiła dwa filary, na których obecnie opiera się WPR, w poprzednim roku (1999) w Berlinie. „W ramach I filaru corocznie finansowane jest wsparcie cen rynkowych i dochodów, które w całości pochodzi z budżetu UE. W ramach II filaru finansowane są jednorazowe i wieloletnie działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich na zasadzie programowania i są one współfinansowane z budżetu UE wraz z państwami członkowskimi” (Matthews 2013, 3).

Pozwala to krajom lepiej dostosować system do swoich potrzeb, jednocześnie starając się pomóc drobnym rolnikom. Jednocześnie system współzależności gwarantuje, że komponenty ekologiczne, takie jak zachowanie trwałych użytków zielonych, dywersyfikacja upraw i priorytetowe obszary ekologiczne, nie są ignorowane. Ponadto, aspekt ekologiczny WPR pozwala rolnikowi na uzyskanie do 30% płatności..

Możliwy jest również transfer pieniędzy z pierwszego filaru do drugiego. Pieniądze z drugiego są dostępne dla danego kraju tylko wtedy, gdy posiada on własne programy zazieleniania i je współfinansuje. Kontynuowano również modernizację WPR, przeprowadzając reformy w 2003 r. („rezolucje luksemburskie” oparte na niezależnieniu pomocy od wielkości produkcji i wprowadzeniu jednolitej płatności na gospodarstwo), w 2009 r. („ocena funkcjonowania” w celu dalszego wzmocnienia reformy z 2003 r.) oraz reformę WPR w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://images.raiffeisen.com/Raicom/news/Screen_KW45_baywa.JPG?width=640

Wspólna Polityka Rolna

1. filar

- płatność podstawowa, oparta na uprawianej powierzchni rolnej
- płatności na zazielenianie
 - podstawowa płatność za hektar
 - element zazieleniania, jako dodatkowe wsparcie w celu zrównoważenia kosztów dostarczania dóbr publicznych w zakresie środowiska
- płatności dla młodych rolników
- płatność redystrybucyjna za pierwsze kilka hektarów
- płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi
- wsparcie dla produkcji
- płatności dla drobnych rolników do 1 250 EUR

2. filar

- środki rolno-środowiskowe
- rozwój obszarów wiejskich
- płatności dla:
 - nowych rolników,
 - rolnik mający niekorzystną sytuację konkurencyjną z powodu położenia geograficznego lub metod produkcji

Priorytety:

- wspieranie konkurencyjności rolnictwa
- zrównoważony rozwój w odniesieniu do zasobów naturalnych i działań w dziedzinie klimatu
- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich (np. miejsc pracy i przedsiębiorstw)

Źródło: <https://bit.ly/3DKfPl0>

Pomoc dydaktyczna 1: Karty obrazkowe wspierające objaśnianie treści.

Powtórzenie: Gra Memory z przykładowymi obrazkami dla zadań tematycznych.

Pomoc dydaktyczna 2: Stworzenie krótkich filmów wideo dla poszczególnych podpunktów poszczególnych filarów. Uczniowie powinni użyć różnych materiałów, aby stworzyć krótkie scenki do każdego punktu. Celem powinno być zabawne wyjaśnienie dwóch filarów.

Rola instytucji UE

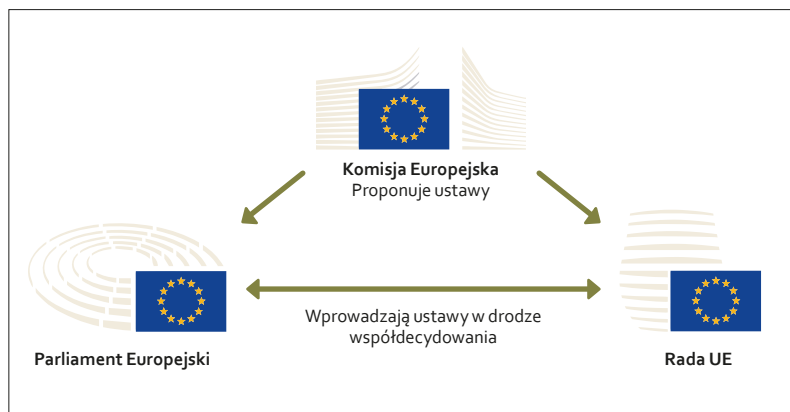
Jaką rolę odgrywają instytucje UE np. w procesie legislacyjnym, zwłaszcza w odniesieniu do reformy? Głównymi aktorami są Parlament, Komisja i Rada. Niemniej jednak, inne grupy interesów, jak również odpowiednie zainteresowane strony także odgrywają znaczącą rolę. Parlament Europejski jest organem ustawodawczym UE, a proces legislacyjny polegający na przyjęciu ustawy rozpoczyna się od wniosku Komisji. Na przykład w kontekście reformy MacSharry'ego „Komisja Europejska odgrywała główną rolę, ponieważ była odpowiedzialna za przedstawianie propozycji dotyczących polityki rolnej” (Garzon 2006, 65.). Niemniej jednak, zwykła procedura ustawodawcza (ZPU) daje Parlamentowi Europejskiemu prawo do proponowania poprawek do wniosków dotyczących nowych aktów prawnych przedstawianych przez Komisję. Negocjacje między przedstawicielami Parlamentu, Komisji i Rady w celu osiągnięcia kompromisu lub porozumienia przy uwzględnieniu wniosków Komisji, poprawek Parlamentu i stanowiska Rady odbywają się w formie trójsstronnej, w tzw. „trialogu”. Proces ten nazywany jest „trialogiem” (dialogiem trójsstronnym), ponieważ nie tylko Komisja i Parlament są jego częścią, ale również Rada. Tylko wtedy, gdy wszystkie trzy instytucje osiągną konsensus, ustawa zostanie uchwalona. To również z między innymi z tego powodu bardzo znaczny odsetek wniosków legislacyjnych (80%) z Komisji przechodzi w pierwszym czytaniu.

W związku z tym, podobnie jak na poziomie krajowym, istnieje kilka lobby i grup interesów, które również chcą zapewnić, aby ich interesy brane były pod uwagę, jeśli chodzi o uchwalenie nowego prawa. Z punktu widzenia WPR najważniejsi są rolnicy, którzy chcą móc żyć ze swoich zbiorów, co można osiągnąć tylko dzięki uczciwej cenie za ich produkty. Chcą też mieć perspektywę na przyszłość. Drugą grupę stanowią organizacje ekologiczne, które również chcą osiągnąć zrównoważony rozwój środowiska i dlatego krytykują fakt, że płatności wspierające nie są powiązane z realizacją celów ekologicznych. Wreszcie, są też związki zawodowe pracowników, które opowiadają się za lepszymi warunkami pracy, ochroną pracowników i lepszym ubezpieczeniem pracowników. W sektorze rolnym w Europie pracuje ponad 22 miliony ludzi i chcą oni dla siebie poprawy warunków pracy. Poza tymi głównymi grupami lobbystycznymi, które również działają w formie trialogu, są jeszcze konsumenci.

Grupa ta jest również najliczniejsza i dodatkowo obejmuje grupy wymienione powyżej. Zapytani o to konsumenci zazwyczaj chcieliby kupować produkty regionalne, organiczne i zrównoważone, choć będąc w supermarkecie kierują się głównie ceną produktu. Zjawisko to określane jest mianem dysonansu poznawczego.

Ilustracja 1: Trialog w UE:

Źródło: <https://bit.ly/3sgtW1B>

Ilustracja 2: Trialog z grupami interesu podczas opracowywania nowej WPR (projekt: Isabel Mang)

Aktywność w czasie lekcji:

Podziel klasę na siedem grup. Każda grupa wybiera jedną z wymienionych instytucji unijnych lub grup lobbujących i przygotowuje na jej temat prezentację. Grupy powinny również przygotować arkusz informacyjny, który rozdadzą kolegom po prezentacji. Prezentacja/arkusz powinna zawierać co najmniej następujące informacje:

- Odnośnie instytucji UE: i) Jakie są ich role/zadania? ii) Ilu członków liczy, jak są oni mianowani i jaka jest lokalizacja instytucji? iii) Kto reprezentuje wasz kraj w tej organizacji?
- - Odnośnie grup lobbystycznych: i) Ile jest ich w Brukseli i ilu członków mają w UE? ii) Jakie są ich główne interesy? iii) Czy mają wsparcie finansowe? iv) Jakie są ich żądania dotyczące nowej WPR?

Więcej zadań na następnej stronie!

Pytania zorientowane na problem (dla nauczyciela):

- Czyje interesy muszą być realizowane w ramach WPR?
- Które stanowiska WPR mogą prowadzić do poważnego konfliktu interesów i między kim?
- Jaką rolę w WPR odgrywają konsumenci?
- W jaki sposób wspierasz zrównoważony rozwój w swoim codziennym życiu?

WPR i zrównoważony rozwój

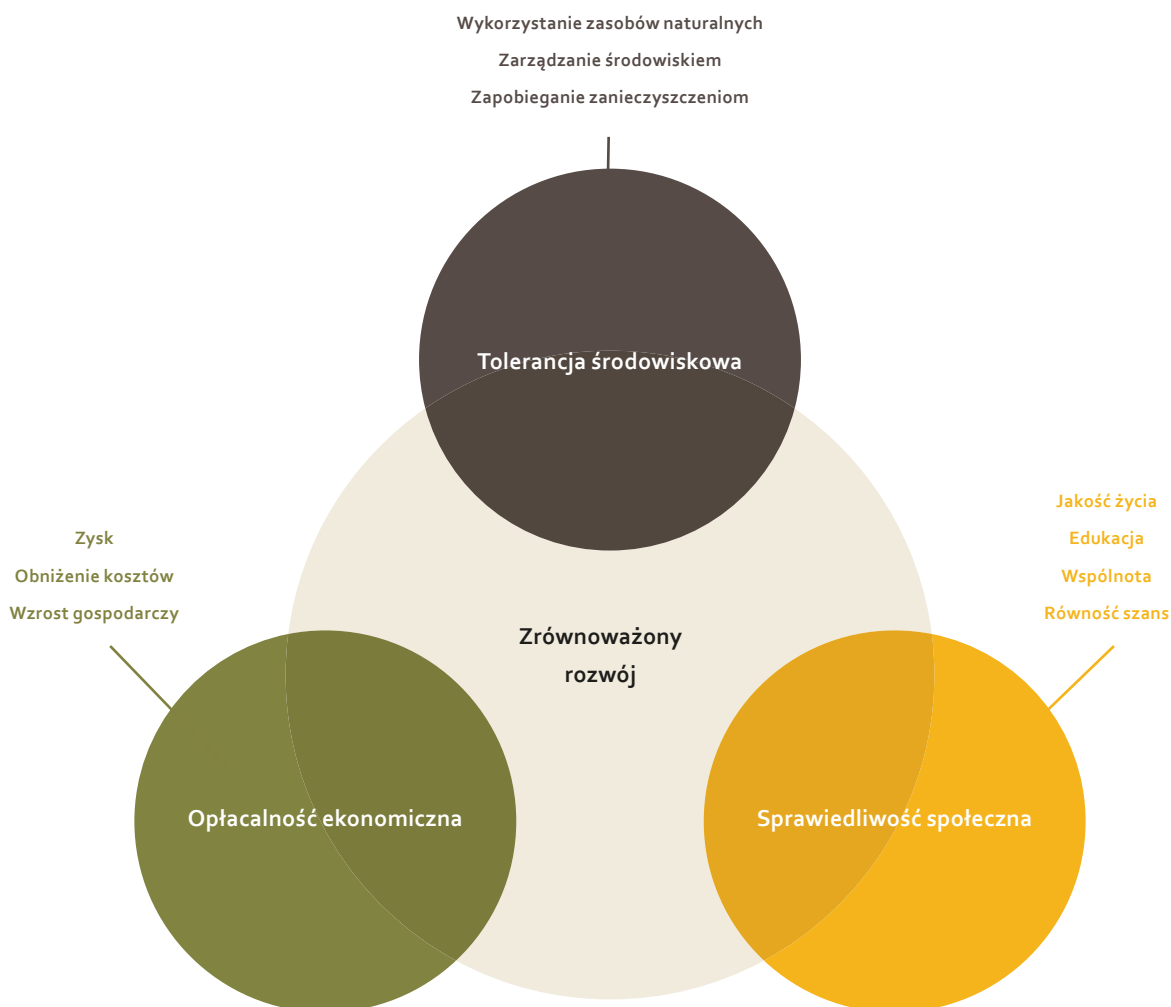
Trzy wymiary koncepcji zrównoważonego rozwoju (grafika)

Zrównoważony rozwój to proces zmian, w którym eksploatacja zasobów, kierunek inwestycji, orientacja rozwoju technologicznego i zmiany instytucjonalne są dostosowane do potrzeb zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń.

Problem zrównoważonego rozwoju jest złożony. Przy opracowywaniu strategii osiągnięcia zrównoważonego rozwoju bierze się pod uwagę różne sprzeczności i konflikty: między człowiekiem a innymi gatunkami roślin i zwierząt w przyrodzie, między różnymi grupami społecznymi w społeczeństwie oraz między obecnym i przyszłym pokoleniem. Sprzeczności te leżą u podstaw koncepcji trzech filarów zrównoważonego rozwoju: 1) tolerancji środowiskowej; 2) sprawiedliwości społecznej; oraz 3) opłacalności ekonomicznej (Rys. 1).

Rys. 1: Trzy wymiary zrównoważonego rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

1). Wymiar pierwszy – Tolerancja środowiskowa jest określana przez pojemność otaczającego środowiska. Zależy ona od liczby organizmów określonego typu, które mogą żyć na danym obszarze, przy dostępnych zasobach ekosystemu. Tolerancja środowiskowa oznacza sprawiedliwy udział w podziale dóbr i zasobów środowiska.

2). Drugi filar – Sprawiedliwość społeczną oznacza, że w oparciu o swój system wartości i możliwości, ludzie sami wybierają stopień, produkcję odpowiedzialności za swoje działania społeczne i ekonomiczne oraz ich wpływ na rodzinę, biznes i społeczeństwo.

3). Trzeci wymiar – opłacalność ekonomiczna opiera się na czterech rodzajach kapitału: naturalnym (energia słoneczna, biosfera, materiały naturalne itp.), wytworzonym przez człowieka (infrastruktura, maszyny i urządzenia), społecznym (sieć instytucji i organizacji działalności gospodarczej, normy społeczne) oraz ludzkim (cechy osobowe, wiedza, umiejętności i zdolności ludzi). W celu zapewnienia silnego zrównoważonego rozwoju, dostępna ilość kapitału naturalnego musi być utrzymywana i ulepszana, ponieważ funkcje, które spełnia, nie mogą być zastąpione przez wytworzony kapitał i towary. Silny zrównoważony rozwój zakłada niewymienialność pomiędzy różnymi rodzajami kapitału i zachowanie każdego z nich z osobna.

Drugi filar WPR

WPR jest odpowiedzią Europy na potrzebę zapewnienia godnego poziomu życia 12 milionom rolników, oraz stabilnych, zróżnicowanych i bezpiecznych dostaw żywności dla 500 milionów obywateli Unii Europejskiej (UE). Wzmocnia on konkurencyjność i zrównoważony charakter unijnego rolnictwa poprzez zapewnianie rolnikom płatności bezpośrednich i środków rynkowych oraz finansowanie programów rozwoju obszarów wiejskich w Unii. Głównymi instrumentami WPR są:

- Pierwszy filar – Wspólna Organizacja Rynku (WOR) dla produktów rolnych, płatności bezpośrednie, wsparcie rynku i programy promocyjne. Działania w ramach pierwszego filaru WPR są finansowane przez Europejski Fundusz Rolniczy Gwarancji (EFRG).
- Drugi filar – Obejmuje działania/polityki na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Polityka rozwoju obszarów wiejskich jest finansowana przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), uzupełniany przez budżety państw członkowskich (współfinansowanie krajowe) (Zlatkova, 2019).

**choose
well,
make it
last.**

Unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich, będąca drugim filarem WPR, ma na celu wspieranie obszarów wiejskich w Unii oraz sprostanie licznym wyzwaniom gospodarczym, środowiskowym i społecznym XXI wieku. Wyższy stopień elastyczności (w porównaniu z filarem I) pozwala władzom regionalnym, krajowym i lokalnym na formułowanie własnych wieloletnich programów rozwoju obszarów wiejskich w oparciu o europejskie „menu środków”. W odróżnieniu od pierwszego filaru, który jest w całości finansowany przez UE, programy w ramach drugiego filaru są współfinansowane ze środków unijnych oraz regionalnych lub krajowych.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich jest wdrażana poprzez przygotowywanie programów rozwoju obszarów wiejskich przez państwa członkowskie. Stosując one zindywidualizowaną strategię, która odpowiada konkretnym potrzebom Państw Członkowskich. Programy te muszą być zatwierdzone przez Komisję Europejską, zawierają również plan finansowania i zestaw wskaźników efektywności.

Zasada współzależności/warunkowość

Aby otrzymać wsparcie dochodów z UE, rolnicy muszą przestrzegać szeregu podstawowych zasad. Współoddziaływanie między przestrzeganiem zasad a wsparciem udzielanym rolnikom nazywana jest współzależnością. Funkcjonowanie zasady współzależności jest regulowane przez przepisy. Dzięki zasadzie współzależności zachęca się rolników do przestrzegania wysokich standardów UE w zakresie zdrowia i dobrostanu ludzi, roślin i zwierząt. Zasada współzależności odgrywa rolę w zapewnieniu bardziej zrównoważonego rolnictwa w Europie. Do zasad, których przestrzegania oczekuje się od rolników, należą:

- ustawowe wymogi w zakresie zarządzania, które mają zastosowanie do wszystkich rolników bez względu na to, czy otrzymują wsparcie w ramach WPR, czy nie;
- przepisy dotyczące utrzymania dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska, które mają zastosowanie wyłącznie do rolników otrzymujących wsparcie w ramach WPR.

Rolnikom naruszającym prawo UE w zakresie ochrony środowiska, zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt, dobrostanu zwierząt lub gospodarowania gruntami zostanie zmniejszone wsparcie unijne i mogą im grozić inne kary.

Wszyscy rolnicy – niezależnie od tego, czy otrzymują wsparcie w ramach WPR, czy nie – muszą przestrzegać podstawowych wymogów w zakresie zarządzania (statutory management requirements – SMR). Obejmują one przepisy UE dotyczące zdrowia publicznego, zdrowia zwierząt i roślin, dobrostanu zwierząt oraz środowiska.

Oprócz wymogu SMR rolnicy otrzymujący wsparcie w ramach WPR muszą przestrzegać unijnych norm w zakresie zasad dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (good agricultural and environmental condition of land – GAEC). Normy te mają na celu zapobieganie erozji gleby poprzez określenie minimalnej pokrywy glebowej i minimalnych praktyk w zakresie gospodarowania gruntami, utrzymanie materii organicznej gleby i struktury gleby, utrzymanie trwałych użytków zielonych, ochronę różnorodności biologicznej i zapewnienie zachowania cech krajobrazu – na przykład poprzez zakaz wycinania żywopłotów i drzew w sezonie lęgowym i wychowu ptaków – ochronę wód i gospodarowanie nimi poprzez ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych, zezwolenie na wodę do nawadniania i ochronę wód gruntowych przed zanieczyszczeniem.

Sprawozdanie Europejskiego Trybunału Obrachunkowego:

Niezrealizowany cel wsparcia

Europejski Trybunał Obrachunkowy krytykuje plany reformy WPR (sprawozdanie specjalne № 05/2018). Trybunał uważa, że należy wydawać mniej pieniędzy i wykorzystywać je w sposób bardziej celowy. Lista celów jest długa, ale jednym z nich jest wspieranie dochodów rolników.

Wystarczające środki finansowe zapewniane przez WPR i UE muszą być wykorzystywane przez prawdziwych rolników, a nie tych, którzy dzierżawią ziemię dla zysku. W swojej ostatniej opinii eksperci Trybunału skrytykowali fakt, że znaczna część funduszy została wypłacona w formie płatności bezpośrednich „w oparciu o określoną ilość posiadanych lub użytkowanych hektarów”. Płatności te nie uwzględniają wielu istniejących problemów związanych z ochroną środowiska. Takie podejście nie jest najrozsądniejszym sposobem zapewnienia rolnikom przyzwoitych dochodów (Linking Renewable Energy to Rural Development, 2012; Pedrolí et al. 2011). Według Europejskiego Trybunału Obrachunkowego sprawozdania Komisji z realizacji WPR w 2019 r. są zbyt pozytywne i nie są ukierunkowane na wyniki.

Na przykład płatności bezpośrednie dla rolników przyczyniły się do zmniejszenia niestabilności dochodów rolników, ale nie zapewniają im akceptowalnego standardu życia (sprawozdanie Europejskiego Trybunału Obrachunkowego dotyczące wykonania budżetu UE – stan na koniec 2019 r., 2020 r.).

Środki ekologiczne

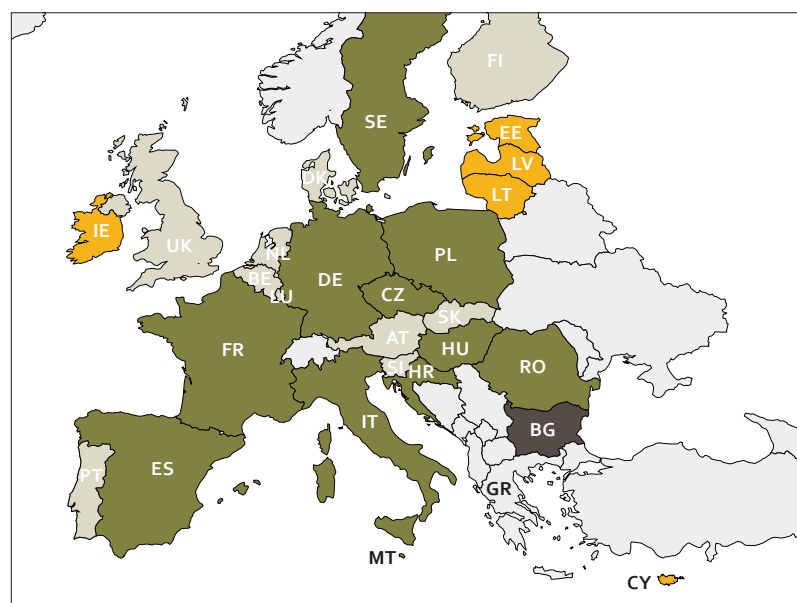
W pierwszej dekadzie XXI wieku wyrażenie Nowy Zielony Ład stało się popularne wśród ruchów ekologicznych jako symbol konieczności przeprowadzenia reformy gospodarczej w celu przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

W 2009 r. Program Środowiskowy ONZ zaproponował przyjęcie „Globalnego Zielonego Nowego Ładu”, w odpowiedzi na co UE zainicjowała „Europejski Zielony Ład” w 2019 r. Jest to nie tylko „ład”, ale także długoterminowa i kompleksowa wizja głębokich zmian. Takie znaczenie należy nadać nazwie Europejski Zielony Pakt.

Europejski Zielony Pakt jest planem działania zawierającym środki w różnych obszarach, które mają sprawić, że do 2050 roku Europa będzie pierwszym kontynentem o zerowej emisji netto. Ostatecznym celem tej ambitnej wizji jest wspieranie rozwoju gospodarczego UE bez szkody dla środowiska i zdrowia ludzkiego.

Przykłady problemów i sprzeczności:

Bułgaria jest jednym z krajów UE o najwyższej liczbie zgonów związanych z zanieczyszczeniem powietrza (Rys. 2). Głównym źródłem zanieczyszczeń jest ogrzewanie domów, w którym wykorzystuje się głównie paliwa stałe. Ponadto transport i elektrownie

Rys. 2. Zanieczyszczenie powietrza w Europie

Źródło: Komisja Europejska.

Elektrownie węglowe

44% dwutlenku siarki w powietrzu

Źródło: Opracowanie własne

Przemysł

Drobne cząsteczki pyłu

Domowe ogrzewanie

Drobne cząsteczki pyłu

Rys. 3. Sprzeczności i problemy w Bułgarii w związku z realizacją harmonogramu Zielonego Paktu

Rolnictwo

80% amoniaku w powietrzu

Transport drogowy

40% tlenków azotu w powietrzu

opalone węglem brunatnym należą do najpoważniejszych trucicieli w kraju. Gospodarka bułgarska charakteryzuje się również największą emisją gazów cieplarnianych w UE.

Osiągnięcia w rolnictwie: np. energia odnawialna, wykorzystanie drewna

Energia odnawialna to energia wytwarzana ze źródeł, które nie są oparte na paliwach kopalnych i które są odnawiane w obrębie czasu trwania życia ludzkiego. Odnawialne źródła energii obejmują energię słoneczną i wiatrową, energię morską i wodną, energię geotermalną i bioenergię. Rysunek 2 przedstawia główne rodzaje energii ze źródeł odnawialnych, odpowiednie technologie i ich typowe zastosowania.

Produkcja i zużycie energii ze źródeł odnawialnych w UE rośnie. Jeśli do 2020 r. celem UE był 20% udział odnawialnych źródeł energii w końcowym zużyciu energii, to do 2030 r. udział ten powinien wzrosnąć do co najmniej 27%. Znaczenie wykorzystania tego rodzaju energii związane jest z ograniczeniem emisji gazów cieplarnianych w celu spełnienia postanowień Porozumienia Paryskiego w sprawie zmian klimatu z 2015 roku.

Energia solarna	Energia wiatrowa	Energetyka morską	Hydroenergia	Energia geotermalna	Bioenergia
					
Źródło: Słońce	Źródło: Wiatr	Źródło: Fale, przypyły	Źródło: Woda	Źródło: Ziemia	Źródło: Biomasa, odpady
Technologie: Fotowoltaika, Solarno-termiczne	Technologie: Turbiny wiatrowe	Technologie: Tamy, stopnie wodne	Technologie: elektrownia wodna	Technologie: Pompy geotermalne i pompy ciepła	Technologie: Spalanie biomasy, instalacje biogazowe, biopaliwa
Zastosowania: Prąd, ogrzewanie i chłodzenie	Zastosowania: Prąd	Zastosowania: Prąd	Zastosowania: Prąd	Zastosowania: Prąd, ogrzewanie i chłodzenie	Zastosowania: Prąd, ogrzewanie i chłodzenie, Transport

Rys. 4. Źródła energii odnawialnej, technologie i zastosowania

Pytania i zadania zorientowane na problem

1. Przeanalizuj metodologię stosowania zasady współzależności w swoim kraju.
2. Jakie redukcje w systemach wsparcia są wymagane w przypadku nieprzestrzegania przepisów?
3. Jak można wykorzystać potencjał energii odnawialnej dla rozwoju obszarów wiejskich? (Special Report 5, s. 29)?
4. Poszukaj przykładów dobrych praktyk w zakresie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych na obszarach wiejskich i wpływu na ich rozwój.
5. Dowiedz się, jakie problemy i sprzeczności napotyka Bułgaria przy wdrażaniu środków ekologicznych:

Problemy	Sprzeczności	Nadchodzące zadania	Dobre praktyki
Elektrownie węglowe	Koszyk energetyczny w Bułgarii; bezpieczeństwo energetyczne; tysiące miejsc pracy;	Przewyciężenie uzależnienia od węgla	...
Domowe ogrzewanie węglowe	Ubóstwo energetyczne ludności	Przewyciężanie ubóstwa energetycznego i zastępowanie drewna i węgla w ogrzewnictwie	...
Transport drogowy	Ubóstwo ludności; korzystanie ze starych samochodów	Inwestycje w działania na rzecz czystego transportu	Tworzenie nowych terenów zielonych; zachęcanie ludzi do korzystania z alternatywnych środków transportu
Rolnictwo	Przestarzały sprzęt; niskie dochody rolników	Inwestowanie w nowoczesne rolnictwo	Działania na rzecz przyciągania młodych ludzi do rolnictwa, stymulowanie przedsiębiorczości, ochrona środowiska i różnorodności biologicznej
Przemysł	...	Potrzeba przekształcenia modelu gospodarczego	...

6. Zbadaj, jakie problemy i wyzwania stoją przed Twoim krajem przy wdrażaniu zielonych działań. Wprowadzaj dobre praktyki!

Kraj	Problemy i wyzwania	Dobre praktyki
Holandia	...	Zakaz sprzedaży samochodów z silnikami benzynowymi i wysokoprężnymi po 2035 r; zmiana systemu podatkowego dotyczącego pojazdów
Dania	...	Zakaz sprzedaży samochodów z silnikami benzynowymi i wysokoprężnymi po 2035 r; zmiana systemu podatkowego dotyczącego pojazdów
Polska	Ograniczone środki finansowe na działania naprawcze; brak polityki państwa w zakresie ograniczania paliw stałych; problemy ekonomiczne (niskie dochody, bezrobocie)	Modernizacja systemów grzewczych; wsparcie finansowe dla gospodarstw domowych; wymiana floty autobusowej; czyszczenie nawierzchni dróg na mokro; rozbudowa sieci ścieżek rowerowych; działalność informacyjna i edukacyjna
Niemcy	...	...
Austria	...	...
...	...	...

7. Zidentyfikuj główne alternatywne źródła energii. Podaj przykłady ich zastosowania w Twojej okolicy. Poszukaj informacji o bardziej nietradycyjnych źródłach energii.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

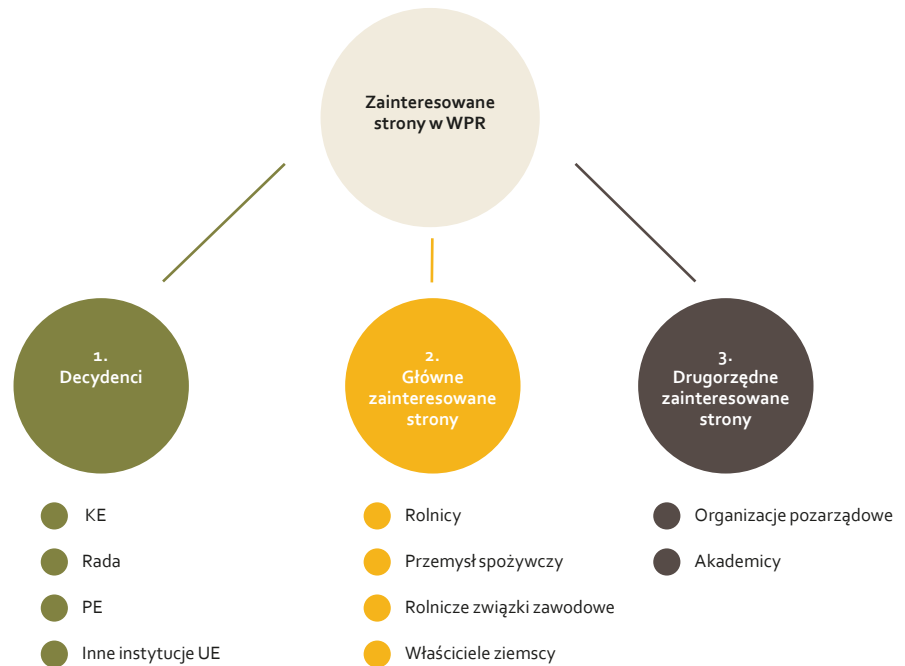
6. _____

Zainteresowane strony w ramach WPR

Kim są zainteresowane strony?

Międzynarodowa norma zawierająca wytyczne dotyczące odpowiedzialności społecznej – nazwana ISO 26000 – definiuje zainteresowaną stronę jako „osobę lub grupę, która ma interes w jakiegokolwiek decyzji lub działaniu organizacji.” Według Cambridge Dictionary, zainteresowana strona to osoba, taka jak pracownik, klient lub obywatel, która jest związana z organizacją, społeczeństwem itp. i dlatego ma wobec nich obowiązki i jest zainteresowana ich sukcesem. Grupy zainteresowanych stron WPR mające wpływ na proces reformy WPR są zdefiniowane jako:

- 1) podmioty ustalające porządek obrad i podejmujące decyzje: instytucje UE i państwa członkowskie UE;
- 2) główne zainteresowane strony: rolnicy; przemysł produkcji, przetwórstwa i sprzedaży hurtowej żywności; związki zawodowe reprezentujące pracowników rolnych; oraz właściciele gruntów;
- 3) drugorzędne zainteresowane strony, do których należą organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną środowiska (NGO), organizacje pozarządowe zajmujące się rozwojem oraz naukowcy zaangażowani w działania na rzecz WPR (grupy konsumenckie są kolejnymi grupami).

Źródło: https://www.die-gdi.de/uploads/media/ODI_7888.pdf

Ćwiczenie 1: <https://wordwall.net/play/22285/688/280>

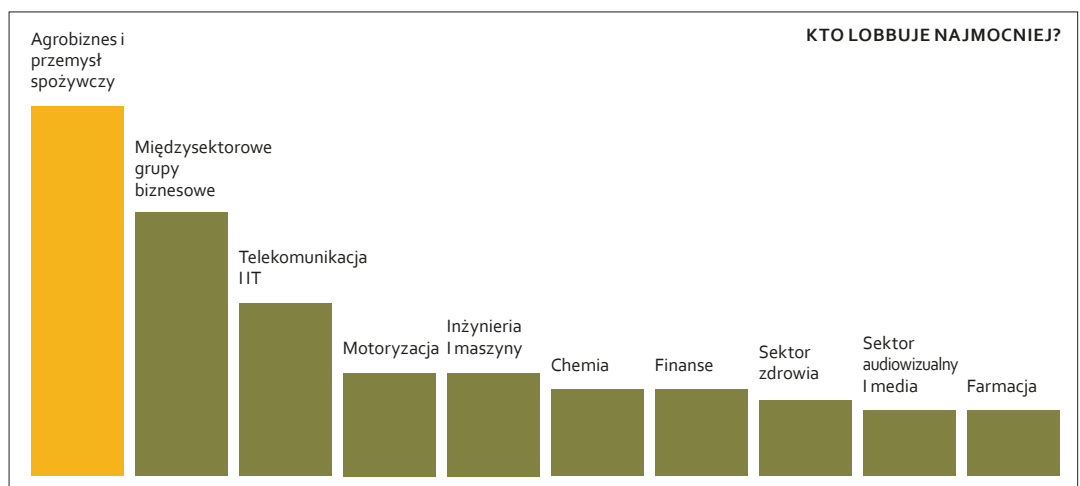
Sposoby lobbowania

- współpraca z decydentami politycznymi
- konsultacje
- spotkania twarzą w twarz
- prezentacje
- konferencje, seminaria, spotkania publiczne
- kommunikacja pisemna lub telefoniczna (sprawozdania, petycje, listy, rozmowy telefoniczne, poczta elektroniczna, Internet)
- legalne demonstracje, protesty

Wpływ zainteresowanych stron

WPR jest zarządzana przez Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi Komisji Europejskiej, który regularnie konsultuje się z grupami dialogu obywatelskiego oraz komitetami rolnymi aby jak najlepiej kształtować prawo i polityki dotyczące rolnictwa. Grupy ekspertów wnoszą wkład w prace Komisji Europejskiej, na przykład grupa zadaniowa rynku rolnego ds. nieuczciwych praktyk handlowych. Wszystkie grupy zainteresowanych stron podzielają pragnienie wpływania na politykę UE z korzyścią dla siebie lub swoich celów. Swoje cele starają się osiągnąć głównie poprzez lobbując czyli poprzez próby wywierania nacisku na decydentów politycznych w celu uzyskania korzystnych dla siebie rezultatów politycznych.

Źródło: <https://corporateeu-rope.org/en/international-trade/2014/07/ttp-lose-lose-deal-food-and-farming>

Patrząc na jego żądania lobbingowe, wydaje się, że przemysł agrobiznesu uważa traktat za doskonałą broń do zwalczania istniejących i przyszłych regulacji dotyczących żywności. Wielkość i organizacja lobby rolniczego w UE jest większa niż jakiegokolwiek grupy porównawczej. Siła i wpływy szeroko rozumianej społeczności rolniczej mają pierwszorzędne znaczenie.

Na poziomie krajowym, urzędnicy rolni mają uprzywilejowany dostęp do ministrów rządowych, a poprzez brak współpracy z programami reform rolnicy mogą zapobiec wprowadzeniu jakiegokolwiek kontrowersyjnej reformy. Na poziomie europejskim interesy rolnictwa są chronione w Radzie i Komisji, jak również przez liczne, wysoko zorganizowane grupy lobbystyczne, które działają również na poziomie regionalnym, takie jak nowe ruchy i sieci organizacji, grupy nieformalne oraz organizacje rolnicze i konsumenckie.

Ćwiczenie 2: <https://wordwall.net/play/22286/442/316>

Zmiana możliwości oddziaływania

WPR jest najstarszą z polityk wspólnotowych. Kiedy w 1958 r. utworzono wspólny rynek, interwencja państwa była głównym elementem rolnictwa w sześciu założycielskich Państwach Członkowskich. Traktat Rzymski (1962) określił pięć celów WPR. Po wejściu w życie Traktatu Rzymskiego polityka rolna państw członkowskich została zastąpiona mechanizmami interwencyjnymi na szczeblu wspólnotowym. Podstawy WPR pozostały niezmienione od czasu Traktatu Rzymskiego, z wyjątkiem zasad dotyczących procedury podejmowania decyzji. Traktat z Maastricht (1992) znacząco zmodyfikował instytucje i procesy decyzyjne EWG. Komisja została zreformowana w celu zwiększenia jej odpowiedzialności przed Parlamentem. Traktat Lizboński (2007) wzmocnił Parlament, uznając współdecyzję za „zwykłą procedurę ustawodawczą” dla WPR, w miejsce procedury konsultacji. Ponadto organizacje zawodowe w UE – reprezentowane przez Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych (Committee of Professional Agricultural Organisations – COPA) i Generalną Konfederację Spółdzielni Rolniczych w Unii Europejskiej (General Confederation of Agricultural Cooperatives in the European Union – COGECA) – zawsze były pośrednio zaangażowane w europejski proces decyzyjny poprzez pracę komitetów doradczych. Zakres konsultacji został ostatnio poszerzony poprzez utworzenie grup dialogu obywatelskiego, które mają wspierać Komisję we wdrażaniu WPR (tzw. proces „zorganizowanego dialogu”).

Dydaktyka: Sugestie dydaktyczne – Przyszłość WPR

Obejrzyj film „The Common Agricultural Policy (CAP): Purpose, History & Current Events”(<https://study.com/academy/lesson/the-common-agricultural-policy-cap-purpose-history-current-events.html>) i spójrz na poniższy obrazek:

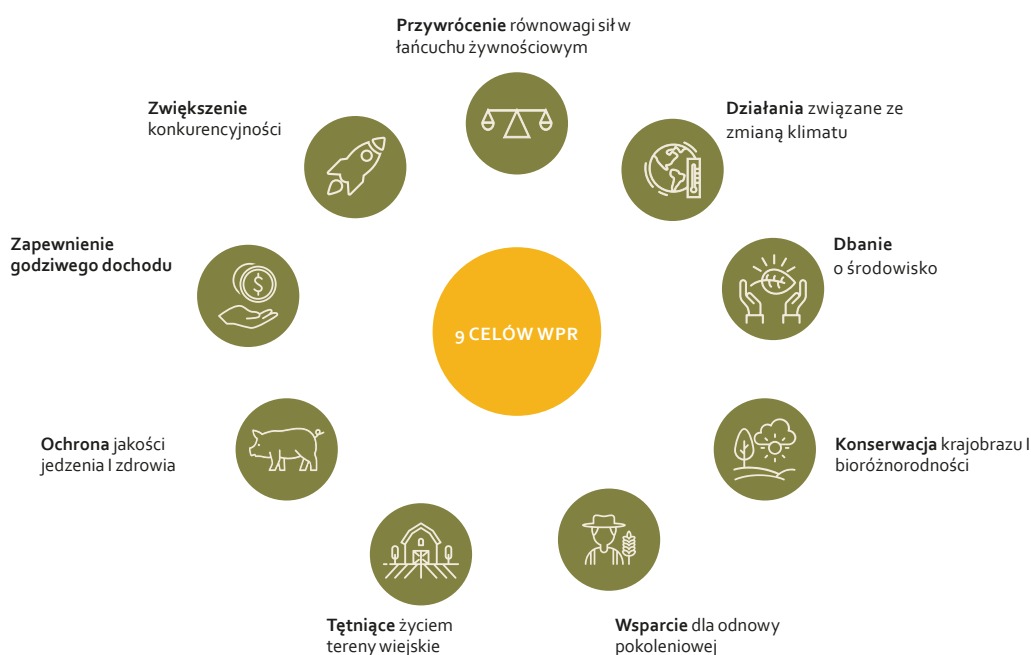

Źródło: https://www.wwf.eu/what_we_do/agri_food/last_chance_for_the_cap/

W grupach: Odpowiedzcie na pytanie „Jaki jest kierunek zmian w WPR?”

W grupach: Na podstawie pytania „Jakie są kluczowe cele przyszłej WPR?” poszukajcie informacji w Internecie i połączcie myśli w całość (<https://wordwall.net/play/22282/773/823>)

Źródło: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27/key-policy-objectives-new-cap_en

W grupach: Uczniowie zostają podzieleni na trzy (lub dziewięć) grup, aby omówić poszczególne cele. Podstawowe pytania to:

1. Dlaczego osiągnięcie tego celu jest ważne?
2. Co można/powinno się zrobić, aby go osiągnąć?

Sugestie te zostały zanotowane tutaj: <https://padlet.com/dorotarn51/usaxs42alh68lktb> i wszyscy mogą je wyświetlić. Jedna osoba z każdej grupy prezentuje swoją pracę, a jej wykonalność jest sprawdzana w dyskusji.

// all you
need is
less.

Możliwości działania w tym kontekście tematycznym

Jednostka posiada różne możliwości współdecydowania w ramach systemu demokratycznego. Dotyczy to również poziomu UE. Z jednej strony, obywatele korzystają z prawa do głosowania i kandydowania w wyborach. Z drugiej strony, Komisja UE zapewnia różne instrumenty:

- a) Konferencja na temat przyszłości Europy: Platforma daje możliwość organizowania konferencji, uczestniczenia w dyskusjach i zgłaszania pomysłów.
- b) Konsultacje: Obywatele mogą odpowiadać na konsultacje Komisji w sprawie polityki i prawodawstwa na różnych etapach procesu decyzyjnego.
- c) Europejska Inicjatywa Obywatelska: Dzięki tej inicjatywie można zwrócić się do Komisji Europejskiej o zaproponowanie nowego prawodawstwa. Konieczne jest uzyskanie miliona podpisów.
- d) Rejestr służący przejrzystości: Rejestr służący przejrzystości ujawnia, które organizacje i osoby wywierają wpływ na procesy decyzyjne UE.

Obywatele mogą również uzyskać informacje na tematy dotyczące UE za pośrednictwem platformy „Europe Direct” lub portalu „Twoja Europa” (Komisja Europejska, 2021).

Praca stowarzyszeniowa i lobbying w ramach WPR

Aby osiągnąć swoje cele, ludzie o podobnych zainteresowaniach łączą się w kluby, stowarzyszenia lub grupy zainteresowań. Następnie wspólnie starają się wpływać na wyniki polityki.

Lobbing jest ...

- ... ważnym instrumentem promowania własnych interesów.
- ... próbą wpływania na ustawodawstwo i wdrażanie prawa.
- ... wykorzystywany jako narzędzie przez firmy, stowarzyszenia, federacje lub grupy interesów.

Źródło: [Demokratiezentrum.org](https://demokratiezentrum.org), 2021

WPR jest jednym z najważniejszych obszarów polityki UE. W związku z tym wydaje się na nią dużo pieniędzy, a negocjacje skupiają wokół siebie wiele grup interesów (Parlament Europejski, 2021). Umweltdachverband (UWD) jest stowarzyszeniem zajmującym się ochroną środowiska, które w Austrii prowadzi kampanie na rzecz zachowania bioróżnorodności, ochrony gatunków i ich siedlisk oraz ochrony gleby i klimatu (Umweltdachverband, n.d.). Z powodu uprzemysłowienia rolnictwa nie ma już efektu zachowania bioróżnorodności, który był produktem ubocznym rolnictwa małoskalowego. Z tego powodu konieczne jest poszukiwanie nowych pomysłów. Gerald Pfiffinger – CEO organizacji – wyjaśnia, że współpraca wszystkich podmiotów jest w tym procesie kluczowa. Nacisk kładziony jest na dyskusje z udziałem wszystkich uczestników i wspólne poszukiwanie pomysłów, które można zastosować w praktyce. Podkreśla on znaczenie współpracy i osiągania konsensusu w procesie wspólnego uczenia się. Ponadto za główny czynnik sukcesu uważa on edukację i kształcenie oraz tworzenie dotacji (Wywiad, G. Pfiffinger, 19 Sierpnia, 2021 r.).

// do
something
green
today.

LEADER

Co to jest LEADER? Co to oznacza? Jaki jest cel programu LEADER?

LEADER to ...

- ... w języku francuskim „łącznik ds. rozwoju gospodarki wiejskiej”
- ... wspólna inicjatywa UE na rzecz promowania projektów wiejskich realizowanych przez podmioty lokalne
- ... wspieranie wymiany, nawiązywania kontaktów i współpracy między regionami UE

Źródło: Regis, o.J.

LEADER w Unii Europejskiej

W programie LEADER należy szczególnie podkreślić ideę partycypacji: podejście powinno polegać na tym, że mieszkańcy regionów objętych programem LEADER powinni mieć możliwość uczestniczenia i angażowania się w rozwój swojego regionu. Według danych UE, w całej Europie działa około 2800 lokalnych grup działania (LGD), w których projekty realizuje 61% mieszkańców wsi, skupiających przedstawicieli państwa, gospodarki i społeczeństwa. Obejmują one zagadnienia od świadczenia podstawowych usług po promocję produktów regionalnych, ochronę przyrody i turystykę. Pomimo różnic, wszystkie projekty podążają za wspólnym celem, jakim jest promowanie zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich (Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, 2018).

Austriacki projekt LEADER „Sklep Regionalny Schwertberg”

Ten sklep regionalny jest jednym z wielu projektów w ramach programu LEADER w Austrii. Sklep ma na celu pomoc lokalnym rolnikom i małym firmom w sprzedaży ich produktów w ich regionie. Projekt ma również na celu zwiększenie świadomości dotyczącej produktów regionalnych wśród lokalnej ludności w Górnej Austrii (Zukunftsraumland, 2016).

Indywidualne zachowanie

Czasami wydaje się, że my – jako jednostki – nie mamy żadnego wpływu na ten pozornie nieodgadniony system gospodarczy. Oczywiście, możliwości pojedynczego człowieka są ograniczone. Niemniej jednak, nasze zachowanie jako konsumentów ma wpływ na gospodarkę. Dzieje się tak dlatego, że struktury rynkowe działają według popytu i to my, konsumenci, określamy ten popyt (BWL-Lexikon, o.J.).

Co więc możemy zrobić?

Odżywianie jest między innymi ważnym czynnikiem ochrony klimatu:

- 70% utraty różnorodności biologicznej i 80% wylesiania, oraz
- od 21% do 37% całkowitej emisji gazów cieplarnianych wynika z naszej diety (WWF, 2021).

Kupujmy produkty regionalne

Kupując produkty lokalne i sezonowe, można zmniejszyć emisję CO₂ spowodowaną transportem żywności, a także pomóc wspierać lokalną gospodarkę.

Jedzmy warzywa zamiast mięsa

Nasze zwiększone spożycie mięsa jest głównym czynnikiem przyczyniającym się do emisji gazów cieplarnianych związanych z dietą, choć nie oznacza to, że każdy musi być wegetarianinem. Pomaga nawet zwykłe zmniejszenie tygodniowej ilości spożywanego mięsa. Jedząc posiłki oparte na warzywach i zbożach, nie tylko przyczyniasz się do ochrony środowiska, ale także jesteś zdrowszy (WWF, o.J.).

Oddajmy zamiast marnować

Każdego dnia wiele żywności się marnuje. Inicjatywy takie jak „foodsharing” czy aplikacja „TooGoodToGo” sprzeciwiają się tej tendencji. Kampanie zbierania żywności pozwalają uratować od wyrzucania do kosza żywność, która nadaje się jeszcze do spożycia, i dostarczyć ją do lodówek społeczności lokalnych (Foodsharing, 2021). Dowiedz się, jakie są możliwości podjęcia działań przeciwko marnowaniu żywności w Twoim regionie.

Źródło: Fridays for future,
2021

Dydaktyka: Sugestie dydaktyczne

Zakres: 2-3 jednostki dydaktyczne

1. Bisocjacja, łączenie myśli

W grupach: W oparciu o pytanie „*Jak możemy pomóc w kształtowaniu polityki rolnej?*”, poszukajcie w Internecie zdjęć, które są „nie na temat” i połączcie myśli razem. Na pierwszy rzut oka zdjęcia nie powinny mieć nic wspólnego z tematem.

Podczas dyskusji ogólnej: (1) Uczniowie z pozostałych grup swobodnie kojarzą słowa kluczowe z tym obrazkiem. Moderator zapisuje skojarzenia na kartkach. Po zakończeniu lub w trakcie kojarzenia, karty są umieszczane na tablicy korkowej. (2) Następnie uczniowie mają za zadanie zaproponować odpowiedź na początkowe pytanie, próbując połączyć początkowy problem ze skojarzeniami. (3) W ostatnim etapie zanotowane sugestie są pokazywane wszystkim, a ich wykonalność jest sprawdzana w dyskusji (Bundeszentrale für politische Bildung, n.J.).

-> Więcej informacji na temat bisocjacji <https://www.youtube.com/watch?v=HeZ21W-3dkE>

2. Poszukiwania w Internecie

Teraz, gdy już poznaliście myśli przewodnie z pierwszego ćwiczenia, poszukajcie w Internecie dalszych odpowiedzi na początkowe pytanie. Zapiszcie wyniki waszych wspólnych poszukiwań, abyście mogli je później zaprezentować klasie.

W pracy grupowej: W tym celu utworzone są różne grupy, które skupiają się na:

- *Grupa 1:* Jakie poziomy uczestnictwa istnieją w UE w odniesieniu do WPR?
- *Grupa 2:* Jakie lokalne inicjatywy związane z tym tematem można znaleźć w Twoim kraju?
- *Grupa 3:* Zachowania indywidualne – na co mogą zwrócić uwagę samemu?

3. Otwarta dyskusja

Podczas dyskusji ogólnej: Na koniec, omówcie zebrane wyniki dotyczące początkowego pytania z całą klasą. Jedna osoba z każdej grupy siada w kręgu krzeseł. Jedno krzesło pozostaje puste, aby inni uczniowie mogli po kolei usiąść. Przedyskutujcie zalety i wady związane z poszczególnymi formami uczestnictwa, czego dowiedzieliście się na ten temat oraz wszelkie dalsze pomysły i wątpliwości. Nauczyciel dokumentuje wszystkie komentarze na tablicy lub flipcharcie, aby na koniec wspólnie z klasą wyciągnąć wnioski. Wskazówki dotyczące dyskusji można znaleźć tutaj -> <https://www.facinghistory.org/resource-library?search=Fishbowl>

Uwagi

This image shows a single page from a notebook or ledger. It features a series of evenly spaced, thin grey horizontal lines running across the entire width of the page. The background is a clean, solid white color. There are no margins, text, or other markings present on the page.

Uwagi

[illegible]

Badania nad zachowaniami żywieniowymi młodych ludzi w Europie

- Antonelli, M. (2021): Urgent action is needed as Europe's food systems stand at the crossroads of transformation or crisis. In: Euractiv, ed.: Reset, Restart: Transforming the EU Food System. Available at: <https://en.euractiv.eu/wp-content/uploads/sites/2/special-report/Reset-restart-Transforming-the-EU-food-system-Event-Report-2021-1.pdf> [last accessed on 11/24/2021].
- Eit Food (2021): Our Food, Our Food System: What Generation Z wants from a healthy food system. Available at: https://www.eitfood.eu/media/news-pdf/Our_Food%2C_Our_Food_System_-_EIT_Food_report_.pdf [last accessed on 11/24/2021].
- Friends of the Earth Europe and Heinrich-Böll-Stiftung and Bund für Umwelt und Naturschutz (2021): Meat Atlas 2021: Facts and figures about the animals we eat. Available at: https://www.bund.net/fileadmin/user_upload_bund/publikationen/massentierhaltung/massentierhaltung_meat_atlas_2021.pdf [last accessed on 11/24/2021].
- Gatenby, S. J. (1997): Eating frequency: methodological and dietary aspects, *British Journal of Nutrition*, No. 77, 1: pp. 7–20.
- Haftenberger, Marjolein and Franziska Lehmann and Clarissa Lage Barbosa and Anna-Kristin Brettschneider and Gert B.M. Mensink (2020): Verzehr von Bio-Lebensmitteln bei Kindern in Deutschland – Ergebnisse aus EsKiMo II, *Journal of Health Monitoring* 5 (1), Berlin: Robert Koch Institut.
- James, W. P. T. et al. (1988): Healthy nutrition: preventing nutrition-related diseases in Europe, WHO Regional Publications, European Series, No. 24, Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Jürkenbeck, K. and Spiller, A. and Schulze, M. (2021): Climate change awareness of the young generation and its impact on their diet. *Cleaner and Responsible Consumption* 3, 100041. doi: 10.1016/j.clrc.2021.100041.
- Lucas, B. (1993): Normal nutrition from infancy through adolescence, In: Queen, P. M. and Lang, C. E., eds.: *Handbook of Pediatric Nutrition*, Gaithersburg, MD: Aspen Publishers, pp. 145–170.
- Steinwider, Andreas and Walter Starz (2018): Abschlussbericht Bio-Jugendstudie: Bio-Land- und Lebensmittelwirtschaft in Österreich - Einstellungen, Wünsche, Erwartungen und Wissen Jugendlicher und junger Erwachsener, Raumberg-Gumpenstein: Höhere Bundeslehr- und Forschungsanstalt für Landwirtschaft Raumberg-Gumpenstein.

Zrównoważone odżywianie

- Poore, J., & Nemecek, T. (2018). Reducing food's environmental impacts through producers and consumers. *Science* (New York, N.Y.), 360, 987–992. <https://doi.org/10.1126/science.aaq0216>
- Ritchie, H., & Roser, M. (2013). Land Use. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/land-use>.
- Ritchie, H., & Roser, M. (2021). Forests and Deforestation. *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/soy>.
- Whitnall, T., & Pitts, N. (2020, October). Meat consumption—Department of Agriculture Water and Environment Australia. <https://www.agriculture.gov.au/abares/research-topics/agricultural-outlook/meat-consumption>.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (n.d.). Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved August 3, 2021, from <http://www.fao.org/home/en/>.
- How much of the world's land would we need in order to feed the global population with the average diet of a given country? (n.d.). *Our World in Data*. Retrieved August 3, 2021, from <https://ourworldindata.org/agricultural-land-by-global-diets>.
- Our World in Data. (n.d.). Retrieved August 3, 2021, from <https://ourworldindata.org/>
- World Bank Group-International Development, Poverty, & Sustainability. (n.d.). [Text/HTML]. World Bank. Retrieved August 3, 2021, from <https://www.worldbank.org/en/home>.

Historia wspólnej polityki rolnej (WPR)

- Bartels, H. (2011): Strategien für Beschäftigungsanreize in der Gemeinsamen Agrarpolitik. Available at <https://bit.ly/3EQxzeo> [accessed 07 December 2021].
- Cwienk, J. (2020): EU agriculture policy: What are the bones of contention? Available at <https://bit.ly/3s9y3L5> [accessed 09 December 2021].
- European Commission (n.d.): The common agricultural policy at a glance. Available at <https://bit.ly/3DKcJaG> [accessed 09 December 2021].
- EUR-Lex (n.d.): Common Agricultural Policy (CAP). Available at <https://bit.ly/3s9yFjR> [accessed 09 December 2021].
- European Union (n.d.): Types of institutions and bodies. Available at <https://bit.ly/31S2wSI> [accessed 09 December 2021].
- Gabel, M.J. (2018): European Community. *Encyclopedia Britannica*. Available at <https://bit.ly/3pNNupa> [accessed 09 December 2021].

- Garzon I. (2006) The MacSharry Reform (1992). In: Reforming the Common Agricultural Policy. Palgrave Studies in European Union Politics, pp. 61-75. Palgrave Macmillan, London.
- Massot A. (n.d.): The common agricultural policy - instruments and reforms. Available at <https://bit.ly/3oEnkGa> [accessed 09 December 2021].
- Matthews, A. (2013): Greening agricultural payments in the EU's Common Agricultural Policy. Bio-based and Applied Economics 2(1): pp. 1-27.
- Negre, F. (n.d.): The common agricultural policy (CAP) and the Treaty. Available at <https://bit.ly/3oQrj2F> [accessed 09 December 2021].
- Pe'er, G. et al. (2019): A greener path for the EU Common Agricultural Policy. Science, Vol. 365(Issue 6452), pp. 449-451.
- Stead, D. (n.d.). Common Agricultural Policy. EH.Net Encyclopedia, edited by Robert Whaples. June 21, 2007. URL <http://eh.net/encyclopedia/common-agricultural-policy/>
- Trialogue (n.d.): Trialogue meetings. Available at <http://en.euabc.com/word/2507> [accessed 10 December 2021].
- Weingarten, P. (2021): Die Entwicklung der Gemeinsamen Agrarpolitik der EU. Available at <https://bit.ly/3lP5P44> [accessed 09 December 2021].

WPR i zrównoważony rozwój

- Report of the European Court of Auditors on the performance of the EU budget – Status at the end of 2019, 2020. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/annualreport-Performance-2019/annualreport-Performance-2019_EN.pdf
- Special Report № 05/2018: Renewable energy for sustainable rural development: significant potential synergies, but mostly unrealized - <https://www.eca.europa.eu/bg/Pages/DocItem.aspx?did=44963>
- Linking Renewable Energy to Rural Development, OECD Publishing, 2012 r. (<http://dx.doi.org/10.1787/9789264180444-en>).
- Pedrolí, B., Langeveld, H. et al. 2011. Impacts of Renewable Energy on European Farmers – Creating Benefits for Farmers and Society (https://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/renewable-energy-impacts_en).
- Zlatkova, S. (2019). The role of the European funds for financing the agriculture and stock-breeding in Bulgaria. VUZF Review, (1), 48-57. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3369116>
- Air protection against pollution (Information on the inspection results) <https://www.nik.gov.pl/plik/id,7764,vp,9732.pdf> (PI)

Zainteresowane strony w ramach WPR

- A. Massot, The common agricultural policy (CAP) and the Treaty, URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/103/the-common-agricultural-policy-cap-and-the-treaty> [18.09.2021]
- Cambridge Dictionary RL: <https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/stakeholder> [15.09.2021]
- Common agricultural policy, URL: <https://www.ulb.be/en/programme/econ-0405>, [09.2021]
- D. Stankiewicz, (2017) Biuro Analiz Sejmowych: Wspólna Polityka Rolna, URL: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/317071F537D91750C125809E003E6B22/\\$file/Studia_BAS_48.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/317071F537D91750C125809E003E6B22/$file/Studia_BAS_48.pdf) [20.09.2021]
- D. Stankiewicz, (2017) Wspólna Polityka Rolna, URL: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/2A78EBD0AA49C2EAC1257799003E0656/\\$file/WPR.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/2A78EBD0AA49C2EAC1257799003E0656/$file/WPR.pdf) [20.09.2021]
- EU Budget: the Common Agricultural Policy beyond 2020 (1.06.2018), URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_18_3974 [26.09.2021]
- Eurostat; Agriculture overview, URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/agriculture/overview> [19.09.2021]
- H. Klavert, N. Keijzer (November 2012) A review of stakeholders' views on CAP reform, URL: https://www.die-gdi.de/uploads/media/ODI_7888.pdf [15.09.2021]
- The Common Agricultural Policy (CAP): Purpose, History & Current Events, study.com, URL: <https://study.com/academy/lesson/the-common-agricultural-policy-cap-purpose-history-current-events.html> [26.09.2021]
- The Maastricht Treaty, URL: <https://www.britannica.com/topic/European-Union/The-Maastricht-Treaty#ref257520> [26.09.2021]
- Ways of lobbying, URL: <https://worldanimal.net/ways-of-lobbying>, [26.09.2021]
- What are Stakeholders?: Learn about quality, URL: <https://asq.org/quality-resources/stakeholders> [19.09.2021]

Możliwości działania w tym kontekście tematycznym

- Bundeszentrale für politische Bildung (o.J.): Bisoziation, Gedankenverknüpfung, in: BPB, URL: <https://www.bpb.de/lernen/formate/methoden/62269/methodenkoffer-detailansicht?mid=10>, [19.08.2021]
- BWL-Lexikon (o.J.): Angebot und Nachfrage, in: BWL-Lexikon, URL: <https://www.bwl-lexikon.de/wiki/angebot-und-nachfrage/>, [19.08.2021]
- Demokratiezentrum (o.J.): Wissenslexikon - Lobbyismus, in: demorkatiezentrum.org, URL: <http://www.demokratiezentrum.org/index.php?id=1047>, [abgerufen am 18.08.2021].
- Europäische Kommission (2020): Ihre Rechte in der EU – Deutschland, in: ec.europa, URL: https://ec.europa.eu/germany/node/332_de, [08.2021].
- Europäisches Parlament (2021): Die Finanzierung der Gemeinsamen Agrarpolitik, in: europarl.eruopa, URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/106/die-finanzierung-der-gemeinsamen-agrarpolitik%2003%202021>, [18.08.2021].
- European Network for Rural Development (2018): LEADER/CLLD, in: enrd.ec, URL: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_de, [19.08.2021]
- Facing History & Ourselves (2021): Fishbowl, in: facinghistory, URL: <https://www.facinghistory.org/resource-library?search=Fishbowl>, [19.08.2021]
- Keen (2016): Bisociation Idea Generation, [YouTube], URL: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=HeZ21W-3dkE>, [20.08.2021]
- Netzwerk Zukunftsraumland (2016): Schwertberger Regionalshop, in: Zukunftsraumland, URL: <https://www.zukunftsraumland.at/pdf.php?inc=project&id=2753>, [19.08.2021]
- Regis (o.J.): Was ist LEADER, in: Regis.or, URL: <https://www.regis.or.at/leader/>, [19.08.2021]
- ToGoodToGo (o.J.), Rette Essen, hilf unserem Planeten, in: ToGoodToGo, URL: <https://toogoodtogo.at/de-at/>, [19.08.2021]
- Umweltdachverband (2020): Unser Leitbild, in: Umweltdachverband, URL: <https://www.umweltdachverband.at/ueber-uns/was-uns-wichtig-ist/unser-leitbild/>, [19.08.2021].
- WWF (2021): Wie wir mit unserer Ernährung unseren Planeten retten können, in: WWF Österreich, URL: <https://www.wwf.at/nachhaltig-leben/ernaehrung-und-klimaschutz/>, [19.08.2021]
- WWF (o.J.): Fleischkonsum – Unser großer Hunger, in WWF Nachhaltig leben, URL: <https://www.wwf.at/nachhaltig-leben/fleisch/>, [19.08.2021]
- Zöchling, Eva (2021): Foodsharing: Ein Tag als Lebensmittelretterin, in: Fridays for Future, URL: <https://fridaysforfuture.at/blog/foodsharing-einen-tag-als-lebensmittelretterin-unterwegs-nachhaltig-einkaufen-kostenlos-lebensmittel-retten-537204>, [20.08.2021]

Zdjęcia

- Unsplash:
 - gabriel-jimenez-jin4W1HqgL4-unsplash.jpg
 - tim-foster-AmdhIXnQWMU-unsplash.jpg
 - qingbao-meng-01_igFr7hd4-unsplash.jpg
 - valdemaras-d-TWsAGJWEi-Y-unsplash.jpg
 - sungrow-emea-ceTSHQoqars-unsplash.jpg
 - waldemar-brandt-8NBACfGMFtw-unsplash.jpg
 - aleksei-zaitcev-EHERXo3WoHA-unsplash.jpg
 - matt-power-TpHmEoVSmfQ-unsplash.jpg
 - joris-beugels-sGhKWD8IVgA-unsplash.jpg
 - vinicius-bustamante-eXMWu6kPRes-unsplash.jpg
 - saira-kl5lvOQrWAE-unsplash.jpg
 - jack-cross-BDU5KO4KilE-unsplash.jpg

Konsorcjum.

Koordynacja: Institute for Didactics of Democracy

Institut für
Didaktik der Demokratie

Leibniz
Universität
Hannover

Partnerzy:

Kontakty.

Leibniz Universität Hannover
Institut für Didaktik der Demokratie
Callinstraße 20
30167 Hannover
john.ashamu@idd.uni-hannover.de
www.agripol-education.eu